

Exempli Gratia

1(12)

2013

X SESJA METODYCZNA

**Działania bibliotekarzy szkolnych
na rzecz edukacji, wychowania
i rozwoju osobowego ucznia**

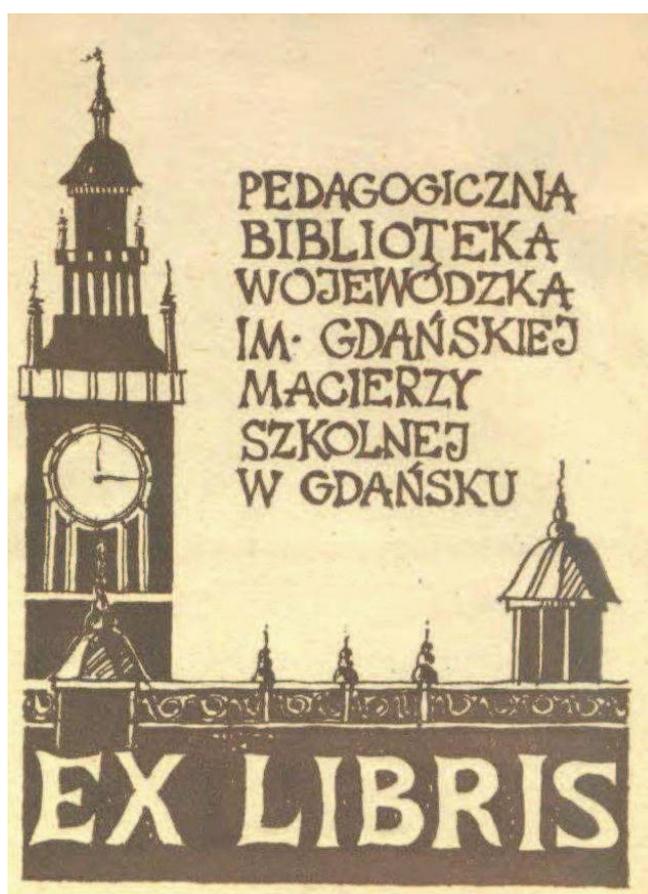
Materiały sesyjne

PEDAGOGICZNA BIBLIOTEKA WOJEWÓDZKA W GDAŃSKU

im. Gdańskiej Macierzy Szkolnej

80-401 Gdańsk, Al. Gen. J. Hallera 14, tel./fax: (0-58) 344-01-68

MATERIAŁY SESYJNE

X SESJA METODYCZNA

**Działania bibliotekarzy szkolnych
na rzecz edukacji, wychowania
i rozwoju osobowego ucznia**

Gdańsk, 10 kwietnia 2013 r.

**Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Gdańsku
im. Gdańskiej Macierzy Szkolnej**

Organizacja sesji

Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Gdańsku

ISSN 1897-5348

Redakcja

*Halina Menegon-Kozel
Katarzyna Podobińska
Małgorzata Zienkiewicz*

Skład

Halina Menegon-Kozel

Redakcja nie ponosi odpowiedzialności za merytoryczną treść i aparat pomocniczy publikowanych materiałów

Wydawca

Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Gdańsku
80-401 Gdańsk, al. gen. J. Hallera 14, tel./fax.: (058) 344-01-68
www.pbw.gda.pl

SPIS TREŚCI

MATERIAŁY SESYJNE

- 1. Działania bibliotekarzy szkolnych na rzecz edukacji, wychowania i rozwoju osobowego ucznia (słowo wstępne)** - Małgorzata Kłos, dyrektor Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Gdańsku 5
- 2. Współczesne trendy w edukacji przyszłych nauczycieli bibliotekarzy** - prof. nadzw. dr hab. Mariola Antczak – Katedra Bibliotekoznawstwa i Informatyki Naukowej Uniwersytetu Łódzkiego 7
- 3. Z perspektywy dnia codziennego nauczyciela bibliotekarza – problemy zgłaszane przez członków Towarzystwa Nauczycieli Bibliotekarzy Szkół Polskich oraz plany Towarzystwa** - Danuta Brzezińska, prezes Rady Głównej TNBSP, nauczyciel bibliotekarz Zespołu Szkół Ogólnokształcących nr 2 w Bydgoszczy 29
- 4. Trendy w gdańskich bibliotekach szkolnych - jak jest** - Jolanta Meissner, nauczyciel bibliotekarz, XV Liceum Ogólnokształcące im. Zjednoczonej Europy w Gdańsku, Grażyna Wójcik, nauczyciel bibliotekarz, Szkoła Podstawowa Nr 77 w Gdańsku 43

MATERIAŁY TOWARZYSZĄCE

- 5. Działania bibliotekarzy szkolnych na rzecz edukacji, wychowania i rozwoju osobowego ucznia - zestawienie bibliograficzne za lata 2000 -2011**
- Halina Gorzknik-Wójtewicz, PBW w Gdańsku 53

MATERIAŁY PODSUMOWUJĄCE

- 6. Działania bibliotekarzy szkolnych na rzecz edukacji, wychowania i rozwoju osobowego ucznia. Opracowanie ankiety ewaluacyjnej X sesji metodycznej**
- Jolanta Kąkol, PBW w Gdańsku 59

MATERIAŁY
SESYJNE

Małgorzata Kłós
Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Gdańsku

**Działania bibliotekarzy szkolnych na rzecz edukacji,
wychowania i rozwoju osobowego ucznia**

Dzisiejsza, jubileuszowa sesja - wszak już od 10 lat spotykamy się, by poruszać najważniejsze dla Państwa tematy - nosi tytuł „Działania bibliotekarzy szkolnych na rzecz edukacji, wychowania i rozwoju osobowego ucznia. Cieszy, że zaproszenie do wystąpienia na sesji przyjęła pani profesor Mariola Antczak z Katedry Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Łódzkiego. Od wielu lat biblioteka szkolna pozostaje w obszarze jej zainteresowań, szczególnie praca dydaktyczna nauczyciela bibliotekarza. Pani Profesor przedstawi nam, jakie są obecnie trendy w nauczaniu przyszłych nauczycieli bibliotekarzy. Jest również z nami pani Danuta Brzezińska – prezes Towarzystwa Nauczycieli Bibliotekarzy Szkół Polskich – osoba, której nie muszę przedstawiać, gdyż przez swoje działania na rzecz bibliotekarzy szkolnych jest Państwu bardzo dobrze znana, tak samo jak i kolejna nasza dzisiejsza prelegentka - Jolanta Meissner z XV LO w Gdańsku. Swoimi doświadczeniami będzie się również dzieliła pani Grażyna Wójcik z SP Nr 77 w Gdańsku.

Zastanawiając się, jak rozpocząć dzisiejszą, tak ważną, bo jubileuszową sesję, pomyślałam, że powiem Państwu o moich przemyśleniach, które zrodziły w trakcie pracy na stanowisku konsultanta ds. bibliotek szkolnych Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku. Co prawda był to tylko dwuletni epizod w mojej pracy zawodowej i to pod koniec lat 90-tych, ale sądzę, że dosyć ważny, gdyż wówczas nabrałam przeświadczenia, że nauczyciel bibliotekarz, pracujący w szkole to osoba, której roli nie sposób przecenić, a jednocześnie to nauczyciel, którego praca nie zawsze jest należycie doceniana i zauważana, zapewne po części również przez swój służebny charakter. Poznałam wielu wspaniałych nauczycieli bibliotekarzy, wykonujących swój zawód z pasją, zaangażowanych w pracę szkoły, kochających uczniów i pracujących na rzecz ich rozwoju osobowego.

Biblioteka to miejsce, w którym, zdobywa się wiedzę, ale również to miejsce, w którym uczeń, przy wsparciu nauczyciela bibliotekarza, ma możliwość rozwijania zainteresowań, wyrabiania nawyków czytelniczych, kształtowania wyobraźni i uczenia, w jaki sposób skutecznie poszukiwać informacji. Potrzeba czytania, która rodzi się w okresie szkolnym, zostaje na całe życie, stąd tak ważna rola nauczyciela, by ją zaszczepić i podtrzymywać poprzez polecanie interesujących dla ucznia książek. Nie wyobrażam sobie likwidacji bibliotek szkolnych, a też trudno mi wyobrazić sobie,

by ich funkcje mogły przejść biblioteki publiczne. Nauczyciel bibliotekarz, poprzez swoje przygotowanie zawodowe, pełni wiele ról w edukacji szkolnej. O tym będzie dzisiejsza sesja. Życzę Państwu, by była ona dla wszystkich uczestników naszego spotkania dobrym doświadczeniem, inspirującym do twórczej pracy w bibliotece szkolnej.

dr hab. prof. nadzw. Mariola Antczak
Katedra Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej
Uniwersytetu Łódzkiego

Współczesne trendy w edukacji przyszłych nauczycieli bibliotekarzy

1. Najważniejszy cel edukacji XXI wieku
2. Podstawy prawne kształcenia nauczycieli bibliotekarzy
3. Godzinowy rozkład zajęć przygotowujących studenta do bycia nauczycielem bibliotekarzem
4. Przekazywanie wiedzy, kształcenie umiejętności i praca nad właściwą postawą studenta w ramach dydaktyki przedmiotowej
5. Umiejętności absolwenta – kandydata na nauczyciela bibliotekarza
6. Edukacja studentów metodami aktywnymi
7. Formy pracy ze studentami
8. Podsumowanie

Najważniejszy cel edukacji XXI wieku

Analizę współczesnych trendów w edukacji przyszłych nauczycieli bibliotekarzy, należy rozpocząć od sformułowania jej priorytetowych celów. O tym jak uczyć przyszłych nauczycieli decyduje to, czego chcemy, aby uczyli się uczniowie szkół w XXI w. To do realizacji jasnego, jednoznacznego i uświadomionego celu, podejmując pracę w zawodzie, absolwenci studiów bibliotekoznawczych, powinni być przygotowani. Właściwe jego rozumienie pomoże im w przyszłości sprawnie realizować szczegółowe zadania szkoły.

Zapewne każdy dydaktyk postrzega proces kształcenia nieco inaczej. Formułując najważniejsze cele do realizacji w procesie edukacji wszyscy powinni być jednak jednomyślni. Autorzy najnowszych podstaw programowych zawężili je do trzech priorytetowych:

Celem kształcenia ogólnego [...] jest: 1) przyswojenie przez uczniów podstawowego zasobu wiadomości na temat faktów, zasad, teorii i praktyki, dotyczących przede wszystkim tematów i zjawisk bliskich doświadczeniom uczniów; 2) zdobycie przez uczniów umiejętności wykorzystywania posiadanych wiadomości podczas wykonywania zadań i rozwiązywania problemów; 3) kształtowanie u uczniów postaw warunkujących sprawne i odpowiedzialne funkcjonowanie we współczesnym świecie¹.

¹ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. z dn. 15 stycznia 2009 r. 4.17 [online], [dostęp: 07.04.2013 r.], dostępny w Internecie: <<http://www.lex.pl/du-akt/-/akt/dz-u-09-4-17>>

Priorytetowym celem edukacji w XXI w. jest, jak wynika z powyższego zapisu, przygotowanie młodego pokolenia do czynnego uczestnictwa we współczesnym świecie, co przekłada się na przygotowanie go do sprawnego funkcjonowania w obecnym modelu społeczeństwa, nazywanym informacyjnym². W cytowanym dokumencie legislacyjnym dodano:

Nauczyciele powinni stwarzać uczniom warunki do nabywania umiejętności wyszukiwania, porządkowania i wykorzystywania informacji z różnych źródeł, z zastosowaniem technologii informacyjno-komunikacyjnych, na zajęciach z różnych przedmiotów. Realizację powyższych celów powinna wspomagać dobrze wyposażona biblioteka szkolna, dysponująca aktualnymi zbiorami, zarówno w postaci księgozbioru, jak i w postaci zasobów multimedialnych³.

Trudno nie zauważyć, że nauczyciele bibliotekarze, absolwenci studiów bibliologiczno-informatologicznych, są obecnie najbardziej kompetentnymi edukatorami w zakresie *information literacy* (kształcenia umiejętności informacyjnych)⁴. Posiadają odpowiednią wiedzę i umiejętności, aby móc w sposób profesjonalny kształcić, sprawnie poruszających się w świecie informacji, obywateli. Ich postawy odzwierciedlają zasady głoszone przez Alвина Tofflera: sukces odniesie ten, kto będzie miał dostęp do informacji oraz umiejętność jej wyszukiwania, przetwarzania i stosowania, bowiem wiedza staje się najważniejszą wartością współczesnej cywilizacji⁵. Przygotowanie pedagogiczne, które zdobywają studenci, gwarantuje im, że nie tylko będą wiedzieli czego uczyć, ale również jak⁶.

Podstawy prawne kształcenia nauczycieli bibliotekarzy

Specjalizacja *biblioteki szkolne i pedagogiczne* w Katedrze Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Łódzkiego została wprowadzona w roku akademickim 1985/86. Jak pisali odpowiedzialni za to przedsięwzięcie Jadwiga Konieczna i Bogumił Karkowski, stało się tak na wyraźne życzenie studentów⁷. Nowe uwarunkowania prawne w postaci Karty Praw Nauczyciela z 1982 r.⁸, według której przyznano bibliotekarzom szkolnym status pedagogów i 30-godzinny tydzień pracy oraz nowe normy zatrudnienia⁹

---

² W Rozporządzeniu z 2008 r. zapisano, iż: Ważnym zadaniem szkoły podstawowej jest przygotowanie uczniów do życia w społeczeństwie informacyjnym. Tamże.

³ Tamże.

⁴ *Nauczyciele wszystkich przedmiotów powinni odwoływać się do zasobów biblioteki szkolnej i współpracować z nauczycielami bibliotekarzami w celu wszechstronnego przygotowania uczniów do samokształcenia i świadomego wyszukiwania, selekcionowania i wykorzystywania informacji*, Tamże.

⁵ Toffler A., *Powershift*, New York, Bantam Books, 1991.

⁶ *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 23 grudnia 2008 r....*

⁷ Konieczna J., Karkowski B., *Książka, czytelnik i biblioteka szkolna w kręgu zainteresowań studentów bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Łódzkiego*, „Folia Librorum” 2001 nr 10, s. 169-181.

⁸ *Ustawa z dn. 26.01.1982 r., Karta Praw Nauczyciela*, Dz. U. 1983 nr 5.

⁹ Pełny etat w szkole liczącej przynajmniej 300 uczniów, *Zarządzenie Ministra Oświaty i Wychowania z dn. 30. 06. 1982 r. w sprawie norm zatrudnienia nauczycieli-bibliotekarzy*, Dz. Urz. MOiW” 1982 nr 8, poz. 69.

zmotywowały studentów do zdobywania odpowiednich kwalifikacji. W bibliotece szkolnej mogły być zatrudniane tylko osoby posiadające przygotowanie pedagogiczne i bibliotekarskie¹⁰.

O kształceniu bibliotekarzy na studiach podyplomowych w kontekście wymogów społeczeństwa informacyjnego w Katedrze Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Łódzkiego pisał, pod koniec lat 90., Bogumił Karkowski¹¹ oraz po ponad dwudziestu latach od wprowadzenia specjalizacji dydaktycznej - autorka niniejszego artykułu¹².

W roku 2004 zaczęły obowiązywać nowe standardy kształcenia nauczycieli¹³, niestety już nieaktualne. Zapisy utraciły moc obowiązywania z dniem 1 października 2011 r. w związku z wejściem w życie *Ustawy z dnia 18 marca 2011 r. Prawo o szkolnictwie wyższym*¹⁴. Obecnie obowiązujące standardy zostały zatwierdzone w 2012r.¹⁵

Godzinowy rozkład zajęć przygotowujących studenta do bycia nauczycielem bibliotekarzem

Przygotowanie studentów do roli nauczyciela bibliotekarza Uczelnie Wyższe realizują zgodnie ze standardami kształcenia nauczycieli. Wielokrotnie ulegały one zmianom. W latach 90. program specjalizacji obejmował 270 godzin zajęć dydaktycznych oraz 150 godzin praktyk¹⁶. W latach 2004-2011 kształciliśmy studentów w oparciu o nowe standardy¹⁷ Zgodnie z nimi na jednolitych studiach magisterskich w zakresie jednej (głównej) specjalności nauczycielskiej przedmioty kształcenia miały łączny wymiar co najmniej 330 godzin, student uczestniczył ponadto w obowiązkowych pedagogicznych praktykach śródrocznych – w wymiarze 30 godzin oraz pedagogicznych praktykach

¹⁰ Rozporządzenie MOiW z dn. 24. 08. 1982 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli, Dz.Urz. 1982 nr 29, poz. 206.

¹¹ Karkowski B., *Kształcenie podyplomowe bibliotekarzy a potrzeby społeczeństwa informacyjnego*, „Folia Librorum” 1999 nr 9, s. 25-29.

¹² Antczak M., *Wyzwania oświatowe początku XXI wieku a edukacja nauczycieli bibliotekarzy w Katedrze Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Łódzkiego w latach 2004-2009* [w:] Andrzyśiak E. (red.) *Ludzie i książki : Studia i szkice bibliologiczno-bibliograficzne*, Łódź, Wydaw. Ibidem, 2011, s. 433-446.

¹³ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 września 2004 r. w sprawie standardów kształcenia nauczycieli [online], Dz. U. Nr 207, poz. 2110, [dostęp: 07.04.2013], dostępny w Internecie: <http://bip.men.gov.pl/men_bip/akty_pr_1997-2006/rozp_302.php?wrapper=test>.

¹⁴ Ustawa z dnia 18 marca 2011 r. Prawo o szkolnictwie wyższym ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki oraz o zmianie niektórych innych ustaw, Dz. U. Nr 84, poz. 455 i Nr 112, poz. 654. Tekst ujednolicony: Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym [online], Dz. U. Nr 164, poz. 1365, z późn. zm., [dostęp: 07.04.2013], dostępny w Internecie: <http://www.nauka.gov.pl/fileadmin/user_upload/szkolnictwo/Reforma/20110523_USTAWA_z_dnia_27_lipca_2005.pdf>

¹⁵ Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 17 stycznia 2012 r. w sprawie standardów kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela [online], [dostęp: 07.04.2013], dostępny w Internecie: <http://www.uj.edu.pl/documents/1333504/4915309/17.01.2012_Rozp.MNiSW_standardy_kształcenia_dla_nauczycieli.pdf>

¹⁶ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dn. 10. 10. 1991 r. w sprawie kwalifikacji wymaganych od nauczycieli, „Dziennik Ustaw” 1991, poz. 433.

¹⁷ Załącznik do Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 września 2004 r., poz. 2110.

ciągłych – co najmniej 150 godzin. Przygotowanie studenta do bycia nauczycielem w bibliotece szkolnej rozpoczęte w latach 2004-2011¹⁸ obejmowało łącznie 510 godzin + godziny na język obcy.

Od roku akademickiego 2012/13 pracujemy, zgodnie z najnowszymi standardami kształcenia nauczycieli. Dnia 17 stycznia 2012 r. Minister Edukacji Narodowej Krystyna Szumilas podpisała nowy dokument legislacyjny¹⁹. Odstąpiono od kształcenia dwuspecjalnościowego. Przygotowanie zawodowe (nauczycielskie) powinno mieć obecnie charakter modułowy. W ramach trzech modułów edukacja przyszłego nauczyciela bibliotekarza obejmuje: przygotowanie w zakresie 1) merytorycznym do nauczania przedmiotu (prowadzenia zajęć), 2) psychologiczno-pedagogicznym oraz 3) dydaktycznym. Absolwent specjalizacji pedagogicznej w Katedrze Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej w trakcie studiów licencjackich powinien odbyć 390 godzin zajęć (w których zawarto 30 godzin praktyk śródrocznych) oraz dodatkowo 120 godzin praktyk pedagogicznych ciągłych na poziomie szkoły podstawowej. Do podanego wymiaru należy doliczyć również godziny na język obcy. Po ukończonych studiach I stopnia nauczyciel bibliotekarz będzie mógł podjąć pracę w bibliotece szkoły podstawowej, a nie jak dotychczas również w gimnazjum. W zamieszczonej poniżej tabeli można szczegółowo prześledzić godzinowy wymiar przewidzianych do realizacji przedmiotów.

Przekazywanie wiedzy, kształcenie umiejętności i praca nad właściwą postawą studenta w ramach dydaktyki przedmiotowej

Edukacja studentów odbywa się w trzech obszarach: postawa, wiedza oraz umiejętności²⁰. W zakresie dydaktyki przedmiotowej na Uniwersytecie Łódzkim wyposażamy przyszłego nauczyciela bibliotekarza w wiedzę na temat historii pedagogiki bibliotecznej w Polsce i na świecie w tym obowiązujących aktów prawnych, zadań i podstawowych procesów w bibliotece szkolnej, planowania pracy, modeli, strategii, metod i technik nauczania w tym - aktywizujących metod nauczania (m.in. rozmaitych form dyskusji, metod pedagogiki zabawy, metody projektów, metody dramy, metody pracy we współpracy, metod twórczego rozwiązywania problemów, metod definiowania pojęć, metod hierarchizacji, itp.). Omawiamy ze studentami sytuacje wychowawcze, których mogą doświadczać, lub już doświadczać podczas trwania praktyk, w toku nauczania.

Duży nacisk kładziemy na umiejętność tworzenia prawidłowych scenariuszy zajęć jako punktów wyjściowych do dobrze przygotowanych lekcji. Podczas ich konstruowania,

---

¹⁸ Rocznik rozpoczynający edukację w 2011 r. obowiązują podstawy programowe z 2004 r.

¹⁹ *Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 17 stycznia 2012 r. w sprawie standardów kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela. ...*

Wydanie nowego rozporządzenia, w myśl upoważnienia zawartego w art. 9c *Ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym*, Dz. U. nr 164, poz. 1365, z późn. zm., było obowiązkiem ministra do spraw szkolnictwa wyższego.

²⁰ Zob też: Palka S, *Aktualne tendencje w dydaktyce akademickiej* [w:] Skulicz D., *W poszukiwaniu modelu dydaktyki akademickiej*, Kraków, Wydaw. Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2004, s. 32.

uczymy studentów właściwego doboru zakresu przekazywanych treści do poziomu

Tabela: Wymiar godzinowy zajęć ze specjalizacji dydaktyka w bibliotece szkolnej i pedagogicznej na poziomie licencjatu w Katedrze Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Łódzkiego od roku ak.2012/13.

rok	semestr	Blok pedagogiczny	wykłady	konwersatoria	Ćwiczenia laboratoryjne	Razem
I	2	Psychologia wstęp 1	30			30
	2	Pedagogika wstęp	30			30
	2	Praktyka opiekuńczo-wychowawcza			30	30
	2	Podstawy dydaktyki			15	15
	2	Podstawy dydaktyki z elementami prawa			15	15
II	3	Pedagogika	30			30
	3	Dydaktyka w bibliotece szkolnej i pedagogicznej			30	30
	3	Organizacja bibliotek szkolnych i pedagogicznych	30			30
	4	Pedagogika	30			30
	4	Dydaktyka w bibliotece szkolnej i pedagogicznej			30	30
	4	Dydaktyka w bibliotece szkolnej i pedagogicznej – praktyki śródroczne			30	30
	po 4	Dydaktyka w bibliotece szkolnej i pedagogicznej – praktyki pedagogiczne ciągłe na poziomie szkoły podstawowej				120
III	5	Emisja głosu		30		30
	5	Dydaktyka w bibliotece szkolnej i pedagogicznej			30	30
	6	Edukacja filmowa i medialna	30			30
Razem			180	30	180	390+120

Źródło: z dokumentacji Katedry BiIN UŁ, 06.04.2013 r.

nauczania oraz formułowania celów lekcji, a co za tym idzie - doboru form, metod i środków kształcenia. Uczymy ich również wykonywania estetycznych i funkcjonalnych pomocy naukowych oraz właściwej aranżacji wnętrz, w których mają zamiar przeprowadzać lekcje.

Duży nacisk kładziemy na umiejętność tworzenia prawidłowych scenariuszy zajęć jako punktów wyjściowych do dobrze przygotowanych lekcji. Podczas ich konstruowania, uczymy studentów właściwego doboru zakresu przekazywanych treści

do poziomu nauczania oraz formułowania celów lekcji, a co za tym idzie - doboru form, metod i środków kształcenia. Uczymy ich również wykonywania estetycznych i funkcjonalnych pomocy naukowych oraz właściwej aranżacji wnętrz, w których mają zamiar przeprowadzać lekcje.

Podczas zajęć praktycznych w szkołach bardzo trudnym elementem jest ocenianie dokonywane przez przyszłych nauczycieli, nie tylko uczniów, ale również siebie nawzajem. Biorą w tym udział emocje, a na wypowiedzi studentów mają wpływ ich wzajemne relacje. Trudno jest przed nauczycielem akademickim oceniać przyjaciółkę czy kolegę i mówić o popełnionych przez nich błędach. Jeszcze trudniej jest prawdopodobnie dokonywać samooceny i podkreślać swoje niedociągnięcia lub chwalić się sukcesami. Można zaobserwować, że problem ten zmniejsza się w trakcie praktyk i pod koniec ich trwania studenci znacznie łatwiej i coraz bardziej profesjonalnie oceniają swoje oraz koleżanek i kolegów lekcje. Nauczyciel z ramienia Uniwersytetu pełni tu bardzo istotną funkcję. Jego zadaniem jest wytworzenie sprzyjającej atmosfery i uświadomienie studentom znaczenia konstruktywnej krytyki dla samodoskonalenia, a także wsparcie. Pomoc dla studentów stanowią odpowiednio opracowane formularze, które są zobowiązani wypełniać po każdej hospitowanej lekcji, co stanowi z kolei punkt wyjścia do dyskusji, odbywającej się zawsze po zajęciach z uczniami.

Aby przyszli nauczyciele potrafili się podczas trwania studiów i w przyszłości samodoskonalić i łatwiej analizować ewentualne błędy popełniane przez siebie, uczymy ich dokonywania ewaluacji w oparciu o informacje zwrotne od uczniów. Do uzyskiwania tychże wykorzystujemy metody aktywizujące. Współczesna teoria dydaktyki daje pod tym względem bardzo dużo możliwości. W literaturze nie znajdziemy wielu prac na temat ewaluacji studentów. Jedną z osób, które pisują o jej roli w dydaktyce akademickiej jest Kazimiera Paćławska²¹. Z kolei o tym jak ważna jest aktywizacja studentów podczas zajęć i o współczesnych poczynaniach w tym kierunku na uczelniach wyższych wspominał m.in. Andrzej Chwalba²².

Studentów zapoznajemy z bogactwem metod integracyjnych, aby tym samym zwrócić szczególną uwagę na rolę integracji w procesie nauczania. Podstawą bowiem otwarcia się ucznia na przekazywane treści są jego komfort psychiczny i dobre samopoczucie, co oczywiście dotyczy również i nauczyciela. Umiejętność współpracy z innymi ludźmi, najprawdopodobniej zostanie później wykorzystana w życiu, co ma niebagatelne znaczenie w kontekście społeczeństwa dążącego do ograniczania swoich kontaktów rzeczywistych na rzecz wirtualnych. Staramy się zintegrować również samych studentów, aby poprzez przykład pomóc im doświadczyć znaczenia dobrze współpracującego zespołu dla zdobywania wiedzy i umiejętności.

---

²¹ Por. Paćławska K., *Ewaluacja w dydaktyce akademickiej* [w:] Skulicz D. (red. nauk.) *W poszukiwaniu modelu dydaktyki akademickiej*, Kraków, 2004, s. 121-134.

²² Por. Chwalba A., *Współczesne problemy dydaktyki akademickiej* [w:] Skulicz D. (red. nauk.) *W poszukiwaniu modelu dydaktyki akademickiej*, Kraków, 2004, s. 15-17.

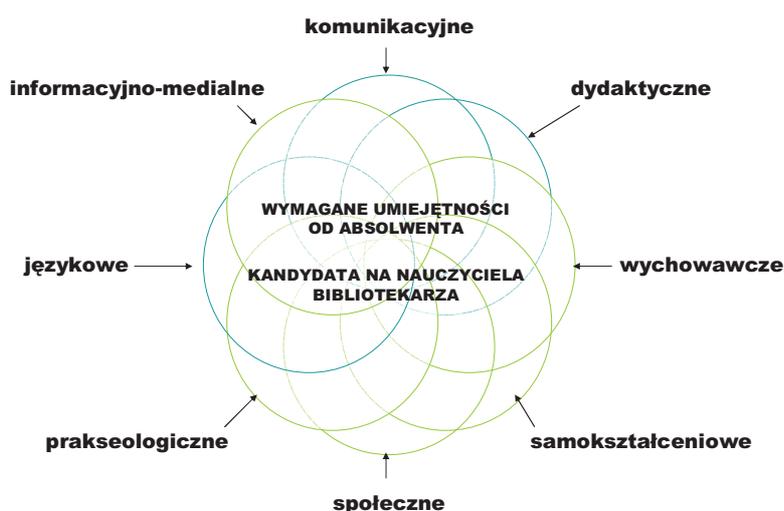
Umiejętności absolwenta – kandydata na nauczyciela bibliotekarza

W myśl najnowszych standardów absolwent studiów bibliotekoznawczych, który odbył specjalizację *dydaktyka w bibliotece szkolnej*, powinien być zdolny do kompleksowej realizacji dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych zadań szkoły. W związku z tym - posiadać przygotowanie w zakresie: wybranych specjalności nauczycielskich tak, aby w sposób kompetentny przekazywać nabytą wiedzę oraz samodzielnie ją pogłębiać²³, aktualizować, a także integrować z innymi dziedzinami wiedzy (np. psychologii i pedagogiki) tak, aby pełnić funkcje wychowawcze i opiekuńcze, wspierać wszechstronny rozwój uczniów, zaspokajać ich szczególne potrzeby edukacyjne, indywidualizować proces nauczania, współpracować z innymi nauczycielami, rodzicami i społecznością lokalną, skutecznie prowadzić zajęcia edukacyjne, rozbudzać zainteresowania poznawcze oraz wspierać rozwój intelektualny uczniów przez umiejętny dobór metod aktywizujących, technik nauczania i środków dydaktycznych.

Absolwent ponadto powinien umieć badać i oceniać osiągnięcia uczniów oraz własną praktykę, posługiwać się technologią informacyjną i wykorzystywać ją w prowadzeniu zajęć. Istotne jest również, by przyszły nauczyciel umiał posługiwać się przepisami prawa dotyczącego systemu oświaty, statusu zawodowego oraz - na koniec - znał język obcy w stopniu zaawansowanym, o czym mowa była wcześniej.

Nasz sukces, zależy również od wkładu pracy i predyspozycji samego kandydata na nauczyciela. Wymagane od niego umiejętności, będące wypadkową tychże oraz działań Uczelni, zaprezentowano na schemacie:

Schemat: Umiejętności nauczyciela bibliotekarza

Źródło: opracowanie własne.

²³ Zgodnie m.in. z hasłami Christopher'a Day'a poruszonymi w książce: Day Ch., *Rozwój zawodowy nauczyciela. Uczenie się przez całe życie*, Gdańsk, 2004.

Na początku naszego stulecia prekursorzy specjalizacji *dydaktyka w bibliotece szkolnej i pedagogicznej* Jadwiga Konieczna i Bogumił Karkowski pisali:

Bibliotekarz szkolny to nie tylko pracownik posiadający podwójny status zawodowy – pedagoga i bibliotekarza. Powinna to być także osoba o szerokich horyzontach umysłowych, otwarta na kompleksowość wiedzy, a jednocześnie znająca i doceniająca znajomość literatury pięknej. Nieobca powinna jej być znajomość zasad prakseologii, a także umiejętność pracy z nowymi technologiami. Podobnie, jak każdy bibliotekarz, także i pracownik biblioteki szkolnej powinien odznaczać się systematycznością i dokładnością przy jednoczesnej umiejętności syntetycznego myślenia²⁴.

Postępujemy również zgodnie również z wytycznymi Bogusławy Matwijów zawartymi w artykule *Kształcenie akademickie w perspektywie uczenia się przez całe życie*, dotyczącymi tego o co powinien zadbać profesjonalny nauczyciel. Wśród wymienionych obszarów znalazły się:

- rozwój kompetencji interpersonalnych, tzn. nabywać umiejętności budowania harmonijnych relacji z otoczeniem, nabywać świadomość własnych emocji oraz pracować nad postawą asertywną
- rozwój kreatywności
- rozwój umiejętności organizacji i zarządzania pracą w zespole
- rozwój kompetencji interpersonalnych²⁵.

Wszystkie wymienione punkty dotyczą również sylwetki nauczyciela bibliotekarza.

W Katedrze Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Łódzkiego od lat stawiano na praktykę. Oprócz praktyk śródrocznych, część zajęć na drugim roku studiów licencjackich, zwanych ćwiczeniami metodycznymi, była prowadzona w szkołach. Studenci uczyli się nie tylko prowadzić lekcje, ale również organizować konkursy dla jej uczniów, różnego rodzaju imprezy o charakterze czytelniczym, wycieczki,... Nowe zapisy nie są więc dla uczelni niczym nowym.

Edukacja studentów metodami aktywnymi

Wychodzimy z założenia, że największe efekty przynosi kształcenie studentów poprzez praktykę, dlatego większość zajęć na uczelni w ramach specjalizacji *dydaktyka w bibliotece szkolnej i pedagogicznej* jest prowadzona metodami aktywnymi. Studenci z autopsji poznają ich wady i zalety.

---

²⁴ Konieczna J., Karkowski B., *Książka, czytelnik...*, op. cit., s. 172.

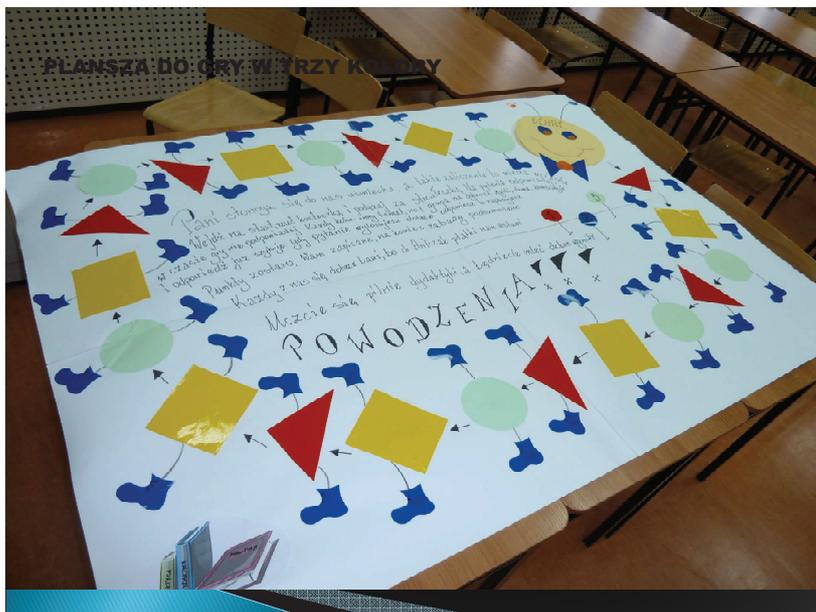
²⁵ Matwijów B., *Kształcenie akademickie w perspektywie uczenia się przez całe życie* [w:] Skulicz D. (red. nauk.) *W poszukiwaniu modelu dydaktyki akademickiej*, Kraków, 2004, s. 88.

Jednym z przykładów wykorzystania takich metod jest kolokwium podsumowujące zajęcia, odbywające się z wykorzystaniem gry *Trzy kolory* (której pomysłodawczynią jest pisząca te słowa). Pierwszym etapem jest podział studentów na cztery zespoły, w których opracowują pytania do kolokwium w trzech kategoriach:

- 1) **czerwona** – pytania otwarte, wymagające od studenta sformułowania całej odpowiedzi, za 3 pkt
- 2) **żółta** – pytania zamknięte, w których podano kilka wariantów odpowiedzi, a zadaniem studenta jest wybór właściwej (-ych), za 2 pkt
- 3) **zielona** – pytania i zadania dowolne, mające charakter relaksujący, tu liczy się kreatywność studentów i ich poczucie humoru, za 1 pkt.

Studenci przygotowują pytania na kartkach (w trzech kolorach: czerwonym, żółtym i zielonym), podając jednocześnie na nich prawidłowe rozwiązania. W dniu kolokwium kartki z pytaniami zbierane są do jednej puli. Każda z czterech grup studentów ma swoją maskotkę (pionek do gry); uczestnicy odpowiadając na pytania mogą w ramach zespołu konsultować się, ale nie mogą już korzystać z notatek ani innych materiałów pomocniczych. Plansza do gry w *Trzy kolory* widoczna jest na zdjęciu poniżej (fot. 1):

Fot. 1: Plansza do gry w *Trzy kolory*

Źródło: fotografia ze zbiorów autorki, autor: Mariola Antczak, projekt i wykonanie planszy: studenci Katedry BiIN UŁ

Gra nie ma zaznaczonej mety, a jedynie pozycję startową. O zakończeniu gry decydują uczestnicy lub prowadzący zajęcia. Poszczególne zespoły, na podstawie liczby oczek rzuconej kostki, przemieszczają się na kolejne pola. Ich kolor decyduje o wyborze kategorii pytania. Odczytuje je prowadzący (pamiętając, że na nich są umieszczone odpowiedzi). Po przejściu pola startowego jest tzw. premia, czyli pytanie od prowadzącego zajęcia. Po podliczeniu wyników, zwycięska grupa otrzymuje oceny bardzo dobre, druga

w kolejności - oceny dobre z + itd. Studenci bardzo lubią tę formę sprawdzania i utrwalania wiedzy, mają okazję do integracji, współpracy, odpowiedzialności zespołowej, a przy okazji - dobrze się bawią (fot. 2). Przy okazji nauczyciel prowadzący może skorygować nieprawidłowo zrozumiane lub błędnie zapamiętane przez studentów informacje.

Fot. 2: Studenci podczas kolokwium metodą *Trzy kolory*

Źródło: fotografie ze zbiorów autorki, autor: Mariola Antczak, 14.03 2013 r.

Tę samą metodę studenci mogą wykorzystywać do zajęć bibliotecznych w szkołach. Realizowaliśmy nią na przykład podsumowanie zajęć dotyczących dokumentowania informacji. Uczniom podobała się forma sprawdzania ich wiedzy i umiejętności w formie gry (gdy musieli chociażby samodzielnie sporządzić opis danego źródła informacji lub uporządkować opisy w ramach bibliografii).

Trzy kolory nie jest jedyną metodą aktywizującą w edukacji studentów. Do zajęć o zasadach nauczania i wychowywania wykorzystujemy na przykład *diamentowe uszeregowanie* i *piramidę priorytetów*, do definiowania pojęć związanych z dydaktyką – metodę *kuli śniegowej*, do poznania form pracy z czytelnikiem – *jigsaw*, do ewaluacji – *rybi szkielet* czy *graffiti*²⁶, a dyskusję nad problemem pozyskiwania pozaszkolnych funduszy na zakup nowości do biblioteki przeprowadzamy metodą *6 myślących kapeluszy* Edwarda de Bono²⁷. To zaledwie kilka wybranych przykładów. Na zakończenie pracy daną metodą omawiamy wrażenia, podkreślamy plusy i minusy realizacji zajęć z jej wykorzystaniem oraz wskazujemy treści z zakresu *edukacji czytelniczej, medialnej i informacyjnej*, które można byłoby za jej pomocą wprowadzić. Studenci, doświadczając pozytywnych emocji podczas

---

²⁶ Opis wymienionych metod, por. Krzyżewska J., *Aktywizujące metody i techniki w edukacji wczesnoszkolnej*, cz. 1, Suwałki, AU OMEGA, 1998.

²⁷ Bono de E. *Sześć kapeluszy myślowych*, Warszawa, One Press, [2008](#).

pracy metodami aktywnymi, mają w przyszłości wykorzystywać je do własnych zajęć, wiedzieć jak stosować je w praktyce i umieć ocenić efekty aktywizacji.

Przygotowując program dla przyszłych nauczycieli bibliotekarzy w ramach dydaktyki przedmiotowej wychodzimy z założenia, że przekazywanie treści związanych z nauczaniem przedmiotem nie może się ograniczać do sposobów tradycyjnych. Zgodnie z myślą, według której nauczyciel uczy jak go uczono, a nie czego go uczono, staramy się własnym przykładem i postawą pokazać studentowi, że aktywizacja jest możliwa również na ich poziomie nauczania. Po takich zajęciach mamy pewność, że młodzi nauczyciele prawidłowo zgłębili materiał, a ponadto, że doświadczyli zalet i wad poznawanej metody dydaktycznej.

Formy pracy ze studentami

Zajęcia dydaktyczne to nie jedyne formy pracy ze studentami. W ramach przygotowania ich do wykonywania zawodu proponujemy im także wycieczki do instytucji, z którymi mogą później współpracować, spotkania z ciekawymi ludźmi, aby poznawali „od podszewki” jak je organizować, ale również poszerzali swoją wiedzę, czy uczyli się publicznego zadawania pytań. Mamy nadzieję, że to pomoże im w przyszłości planować podobne imprezy dla czytelników. Zachęcamy ich ponadto do współorganizacji lub też współudziału we wszelkiego typu imprezach szkolnych, których celem jest popularyzacja książek i czytelnictwa (np. w ramach akcji „Cała polska czyta dzieciom”, „Festiwalu Bibliotek” itp.). Na zaproszenie nauczycieli studenci biorą udział w pracach kół zainteresowań: bibliotecznych czy teatralnych. Przeglądają się pracy pedagogów i samych uczniów.

Aby wypracować w nich aktywną postawę wobec zdobywania aktualnej wiedzy, proponujemy im udział w konferencjach dla bibliotekarzy szkolnych. Krótkie relacje z wybranych imprez, przedstawiono poniżej:

a) Wycieczki do instytucji, z którymi nauczyciele bibliotekarze mogą współpracować

Jak wspomniano, dla przyszłych nauczycieli bibliotekarzy organizujemy różnego rodzaju wycieczki. Jedną z ważniejszych jest wizyta w Muzeum Książki Dziecięcej znajdującym się w Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej im. Marszałka Piłsudskiego w Łodzi. Najważniejszym celem wycieczki jest nie tylko zapoznanie studentów z atrakcyjnymi zbiorami Działu Zbiorów Specjalnych, ale przede wszystkim pokazanie im miejsca, do którego w przyszłości będą mogli zabrać swoich podopiecznych w ramach pracy dydaktycznej w szkole. Muzeum organizuje lekcje biblioteczne dla uczniów szkół Łodzi i okolic. Dzieci bardzo lubią to miejsce. Mogą tam zobaczyć największą i najmniejszą książeczkę, starodruki, pierwsze książki dla dzieci, książki piszczałki, takie

które „mówią”, książki do spania i do kąpeli, takie z których można ułożyć zamek i które można powąchać. Biblioteka zgromadziła tak różnorodne zbiory, że trudno, oglądając je, się nudzić (fot. 3).

Fot. 3: Studenci na wycieczce w Muzeum Książki Dziecięcej

Źródło: fotografie ze zbiorów autorki, autorzy: fot. z lewej: Mariola Antczak, fot. z prawej: Joanna Stawińska, 23.03 2012 r.

b) Spotkania z ciekawymi ludźmi

Kolejną formą pracy, mającą na celu wszechstronne przygotowanie przyszłych nauczycieli bibliotekarzy do działalności dydaktycznej, jest propozycja uczestnictwa

Fot. 4: Studenci podczas spotkania z prof. Jerzym Bralczykiem i Michałem Ogórkim

Źródło: fotografia ze zbiorów autorki, autor: Mariola Antczak, 18.12.2012 r.

w spotkaniach z ciekawymi ludźmi. Najczęściej wybieramy imprezy proponowane przez biblioteki Łodzi. Poniżej zdjęcie ze spotkania organizowanego przez Wojewódzką Bibliotekę Publiczną im. Marszałka Józefa Piłsudskiego (fot. 4). Zapraszając ich na takie spotkania, mamy tym samym nadzieję, że w przyszłości nasi absolwenci zaproponują uczniom podobne formy poznawania świata i ludzi.

c) Uczestnictwo w imprezach propagujących książki i czytelnictwo

Gdy nadejdzie odpowiednia okazja, zachęcamy studentów do brania udziału w różnego typu akcjach, których celem jest popularyzacja czytelnictwa i książek. Poniżej na fotografiach (5) studentki w akcji „Cała szkoła czyta dzieciom”, w ramach której w jednej ze szkół podstawowych w Łodzi, bibliotekarka zorganizowała głośne czytanie dzieciom podczas przerw i lekcji w szkole. Czytali nauczyciele, rodzice, i zaproszeni goście. Jednymi z nich były właśnie nasze studentki.

Fot. 5: Studenci w akcji „Cała szkoła czyta dzieciom”

Źródło: fotografie ze zbiorów autorki, autor: Justyna Sibińska, 29.01.2013 r.

d) Obserwacja nauczycieli podczas pracy z kołami zainteresowań: teatralnym i/lub bibliotecznym

Nasi studenci bywają na spotkaniach kół teatralnych oraz na przedstawieniach, będących owocami pracy uczniów. Teatr szkolny to bardzo dobra i owocna metoda dydaktyczna. Efekty jej wykorzystania są zazwyczaj nie od razu widoczne. Studenci „podpatrują” nauczycieli podczas spotkań z dziećmi, czasami próbują własnych sił jako nadzorujący przygotowania. Poniżej zdjęcie ze spektaklu *Korczak – człowiek, który odkrył w dziecku człowieka* (fot.6). Przedstawienie piękne, wzruszające, profesjonalne. Współgrała muzyka, oprawa plastyczna, młodzi aktorzy zostali dobrze przygotowani.

Fot. 6: Studenci obserwują przedstawienie teatralne uczniów ze szkoły podstawowej Korczak – człowiek, który odkrył w dziecku człowieka

Źródło: fotografie ze zbiorów autorki, autor: Mariola Antczak, 05.12.2012 r.

e) Samokształcenie poprzez uczestnictwo w konferencjach

Częstą formą pracy ze studentami jest zapraszanie ich do uczestnictwa w różnego rodzaju konferencjach, mających najczęściej na celu podnoszenie kwalifikacji nauczycieli, zaznajamianie ich z nowoczesnymi technologiami lub problemami dotyczącymi bibliotek szkolnych. Do ostatnich, w których mieli okazję uczestniczyć można zaliczyć konferencję „E-booki na horyzoncie” zorganizowaną przez Pedagogiczną Bibliotekę Wojewódzką im. prof. T. Kotarbińskiego w Łodzi, która odbyła się 14 listopada 2012 r. Referenci podnosili na niej m.in. problematykę gromadzenia księgozbiorów w bibliotekach szkolnych w kontekście nowych wyzwań, jakie stworzyła nowoczesna forma czytania książek w formie elektronicznej (fot. 7).

Fot. 7: Studenci na konferencji „E-booki na horyzoncie”

Źródło: fotografie ze zbiorów autorki, autor: Mariola Antczak, 14.11.2012 r

Cyfrowa szkoła – czyli jaka? pytali podczas kolejnego spotkania konferencyjnego jego prelegenci, wśród których znalazł się m.in. Janusz Wierzbicki. Konferencję otworzył jego wykład, który dotyczył tego jak budować Cyfrową Szkołę we własnej placówce?, czym się kierować, wybierając sprzęt (tablice multimedialne, projektory lub laptopy), oprogramowanie (edukacyjne i wspomagające pracę placówki) lub usługi (np. rozwiązania działające w chmurze)? Druga część spotkania poświęcona była przygotowaniu artykułu lub komunikatu przez nauczyciela na potrzeby Internetu lub czasopisma. Prelegenci zapoznali z zasadami tworzenia ciekawego, treściwego, przykuwającego uwagę internauty tekstu. Podczas konferencji specjaliści doradzali nauczycielom jak przygotować reportaż, wywiad, jakie są zasady operowania obrazem. Impreza miała miejsce 5 grudnia 2012 r., została zorganizowana przez magazyn *EduFakty – Uczę Nowocześnie* oraz Sekcję Bibliotek Szkolnych i Pedagogicznych wraz z serwisem Elektroniczna Biblioteka Pedagogiczna SBP. Współorganizatorami były: Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Łodzi oraz Wojewódzki Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Łodzi. Wystąpienia były bardzo ciekawe, inspirujące, prowadzone profesjonalnie. Prelegenci wciągali uczestników w dyskusję, demonstrowali omawiane teoretycznie przykłady wykorzystania najnowszych osiągnięć technologii w edukacji. Nasi absolwenci, przyszli nauczyciele bibliotekarze, z pewnością będą pracowali z dziećmi i młodzieżą właśnie na takim sprzęcie.

Konferencje, na które zapraszamy studentów, mają zachęcić ich w przyszłości do uczestnictwa w podobnych wydarzeniach, pokazać rolę edukacji permanentnej i samokształcenia, przybliżyć aktualne problemy, z którymi borykają się biblioteki i bibliotekarze szkolni.

f) praktyki w bibliotekach szkolnych

W związku z koniecznością integracji zdobywanych umiejętności z procesem kształcenia, praktyki zawodowe będą się odbywać w przeważającej części równoległe z realizacją zajęć w uczelni. W trakcie praktyk studentowi (słuchaczowi) będzie się zapewniać różnorodne formy aktywności: wizyty w szkołach i placówkach, obserwowanie zajęć, asystowanie nauczycielowi prowadzącemu zajęcia, samodzielne prowadzenie zajęć, planowanie i omawianie zajęć prowadzonych przez siebie i innych (nauczycieli, studentów, słuchaczy)²⁸.

Przygotowanie do zawodu nauczyciela bibliotekarza zaczyna się na naszych studiach od drugiego semestru pierwszego roku studiów licencjackich (od roku ak. 2012/13). Wtedy student podejmuje decyzję czy chce dodatkowo otrzymać uprawnienia do pracy w bibliotece szkolnej. Specjalizacja taka nie jest obowiązkowa,

²⁸ Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 17 stycznia 2012 r....

a zatem nie każdy absolwent bibliotekoznawstwa ma prawo pracować jako nauczyciel bibliotekarz. Decyzja jest jednoznaczna z rozpoczęciem zajęć z psychologii, pedagogiki, podstaw dydaktyki i podstaw dydaktyki z elementami prawa (por. tabela).

Lekcje w ramach śródrocznych praktyk pedagogicznych rozpoczynają się na II roku w semestrze letnim. Prowadzone są według scenariuszy zajęć, nad którymi studenci pracowali w semestrze zimowym. Tu warto dodać, że tematy, które realizują nasi studenci w szkołach również nie są przypadkowe. Kładziemy nacisk na zajęcia z bibliografii załącznikowej, powołań i przypisów, jako że dostrzegamy ich potrzebę i wagę. Są one zresztą wyraźnie oczekiwane zarówno przez nauczycieli szkół, z którymi współpracujemy, jak i jej uczniów. Studenci przygotowują również zajęcia dotyczące technologii pracy umysłowej, w tym: organizacji nauki, funkcjonowania mózgu, czynników sprzyjających uczeniu się i mnemotechnik. Dużym zainteresowaniem cieszą się tematy takie jak: ekslibrisy, katalogi, biblioteki i książki w Internecie, poszukiwanie informacji na interesujące tematy, prawa autorskie...

Staramy się, aby nasi studenci, podczas obserwacji lekcji, byli wśród uczniów a nie z boku. Aby mieli okazję obserwować dzieci podczas pracy. W związku z powyższym podchodzą do pracujących zespołów uczniowskich, rozmawiają z nimi podczas i po lekcjach, przyglądają się ich pracy, analizują dobór metod dydaktycznych do poziomu wiekowego, oceniają trudność doboru zadań do poziomu klasy, badają ich wzajemne interakcje podczas pracy w grupach (fot. 8 i 9).

Fot. 8: Studenci podczas lekcji na praktykach śródrocznych

Źródło: fotografia ze zbiorów autorki, autor: Mariola Antczak, 23.05. 2012 r.

Fot. 9: Studenci podczas lekcji na praktykach śródrocznych

Źródło: fotografia ze zbiorów autorki, autor: Mariola Antczak, 23.05. 2012 r

Imprezy organizowane lub współorganizowane przez studentów w ramach praktyk

Studenci w ramach praktyk nie tylko prowadzą lekcje biblioteczne czy poznają specyfikę pracy biblioteki szkolnej. Zachęcamy ich do organizacji (lub współorganizacji) różnego rodzaju imprez, mających na celu popularyzowanie czytelnictwa, kształtowanie pozytywnego wizerunku bibliotek i bibliotekarzy w społeczeństwie, promocję interesujących książek. Jedną z takich inicjatyw był szkolny konkurs „Wspomnienia z lektur”, który studenci pomagali zorganizować i przeprowadzić. Dzięki nim, między innymi, sprawnie skontrolowano wyniki testów konkursowych. Poniżej fotografie z tego wydarzenia (fot. 10 i 11):

Fot. 10: Studenci z uczestnikami konkursu „Wspomnienia z lektur” dla klas III-VI

Źródło: fotografia ze zbiorów autorki, autor: Aleksandra Rybka, 19.04.2011 r.

Pierwsza z lewej: pisząca te słowa, opiekun praktyk z ramienia Uniwersytetu.

Fot. 11: Sprawdzanie wyników testów w ramach konkursu „Wspomnienia z lektur”

Źródło: fotografia ze zbiorów autorki, autor: Mariola Antczak, 19.04.2011 r.

Aby upowszechnić zwyczaj obchodów świąt związanych z bibliotekami, czytelnictwem i książkami, w kwietniu studenci organizują w ramach praktyk Światowy Dzień Książki i Praw Autorskich, który przypada na 23 kwietnia. Ponieważ w dniu tym zwyczajem jest wręczanie oprócz upominków książkowych, czerwonych róż, studenci dużo wcześniej wykonują je z bibuły. Tajemnicę ich robienia poznają na zajęciach uniwersyteckich. Bibliotekarz z umiejętnościami manualnymi, kreatywny i ze zdolnościami

Fot. 12: Studenci przygotowujący się do realizacji projektu „Międzynarodowy Dzień Książki i Praw Autorskich”

Źródło: fotografia ze zbiorów autorki, autor: Mariola Antczak, 23.04. 2012 r.

plastycznymi, to bardzo cenny pracownik. Nie raz będą przed nim stały zadania udekorowania biblioteki, opracowania plakatów i innych materiałów informacyjnych, wykonania ozdób świątecznych, itp. Staramy się wyposażyć ich również i w te umiejętności. Podziwiać efekty ich pracy można na poniżej zamieszczonych zdjęciach (fot. 12 i 13).

Fot. 13: Studenci realizujący projekt „Międzynarodowy Dzień Książki i Praw Autorskich”

Źródło: fotografia ze zbiorów autorki, autorzy: Mariola Antczak, Aleksandra Rybka, 23.04. 2012 r.

Podsumowanie

Kształcenie nauczycieli ma przede wszystkim polegać na nabywaniu praktycznych umiejętności potrzebnych do wykonywania zawodu nauczyciela. Wiedza teoretyczna ma wspierać zdobywanie tych umiejętności i dawać naukową syntezę zdobytych doświadczeń²⁹.

Uczelnia, odpowiadając na obecne tendencje oświatowe, kształci takich nauczycieli bibliotekarzy, którzy mogliby pomóc młodym ludziom stać się czynnymi obywatelami społeczeństwa informacyjnego. Staramy się, aby sami uczestniczyli w procesie budowania fundamentów efektywnego uczenia się przez całe życie oraz aby potrafili tego uczyć swoich podopiecznych (*lifelong learning*)³⁰. Główne kierunki działań to:

²⁹ Z uzasadnienia do Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 17 stycznia 2012 r. w sprawie standardów kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela [online], [dostęp: 07.04.2013], dostępny w Internecie: http://www.uj.edu.pl/documents/1333504/4915309/17.01.2012_Rozp.MNiSW_standardy_kształcenia_dla_nauczycieli.pdf

³⁰ Por. *Lifelong Learning for All*, raport OECD, 1996; *Education for All. The year 2000 Assessment*, raport UNESCO, 2001; *Teachers for Tomorrow's Schools*, raport UNESCO i OECD, 2001.

- zaznajamianie studentów z metodami aktywizującymi poprzez praktykę
- zapewnianie studentom jak najczęstszego kontaktu z uczniami, poprzez zorganizowanie na II roku dodatkowych 30 godzin zajęć w semestrze letnim w szkołach, nie licząc praktyk śródrocznych (30 h) i ciągłych (120 h)
- przygotowanie studentów do ciągłego samodoskonalenia podczas pracy zawodowej, aby swoim przykładem właściwie motywowali swoich podopiecznych do edukacji permanentnej, w tym celu zachęcamy ich do czytania na bieżąco prasy fachowej, zapraszamy ich na konferencje organizowane dla nauczycieli
- integracja przyszłych nauczycieli bibliotekarzy ze sobą oraz ze środowiskiem nauczycielskim
- stosowanie form pracy grupowej, poprzez zlecenie studentom zadań do wykonania grupowo oraz zapoznanie z metodami pracy we współpracy
- wypracowanie u studentów właściwej motywacji do bycia nauczycielem bibliotekarzem
- stosowanie różnorodnych form pracy ze studentami:
  - wycieczki do instytucji, z którymi nauczyciele bibliotekarze mogą współpracować
  - spotkania z ciekawymi ludźmi
  - uczestnictwo i pomoc w organizacji imprez mających na celu promocję książek i czytelnictwa
  - stwarzanie możliwości obserwacji nauczycieli podczas pracy z kołami zainteresowań: teatralnym i/lub bibliotecznym
  - praktyki w bibliotekach szkolnych; w trakcie praktyk śródrocznych i ciągłych studentowi zapewnia się: obserwowanie lekcji prowadzonych przez nauczycieli danej szkoły, asystowanie nauczycielowi prowadzącemu lekcję, samodzielne prowadzenie lekcji, planowanie i omawianie zajęć prowadzonych przez siebie i innych (nauczycieli, studentów), możliwość organizacji wycieczek, konkursów i innych form aktywności dla uczniów szkoły
  - uczestnictwo w aktualnych wydarzeniach społecznych związanych z bibliotekami szkolnymi, na przykład w forach dyskusyjnych, w akcjach typu: „Książkobranie”, „Stop likwidacji”, pomoc bibliotece z Gorzkowic po pożarze, itp.

Kładąc nacisk nie tylko na treści nauczania, ale również na umiejętności i właściwe postawy, wymagając tego samego od siebie. Dążymy do tego, aby nasi studenci, podczas

edukacji najpierw sami stali się uczestnikami społeczeństwa informacyjnego, a następnie wykorzystując swoje predyspozycje, wiedzę, postawę i doświadczenie mogli przygotowywać do tej trudnej roli swoich małych i dużych, potencjalnych i rzeczywistych czytelników.

BIBLIOGRAFIA

1. ANTCZAK, Mariola. *Wyzwania oświatowe początku XXI wieku a edukacja nauczycieli bibliotekarzy w Katedrze Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Łódzkiego w latach 2004-2009*. [W:] ANDRYSIAK, Ewa (red.). *Ludzie i książki : studia i szkice bibliologiczno-bibliograficzne*. Łódź : Wydaw. Ibidem, 2011, s. 433-446.
2. DAY, Christopher. *Rozwój zawodowy nauczyciela*. Gdańsk : Gdańskie Wydaw. Psychologiczne, 2004.
3. DE BONO, Edward. *Sześć myślowych kapeluszy*. Gliwice : Helion, cop. 2008.
4. *Education for All. The year 2000 Assesment* : raport UNESCO, 2001.
5. KARKOWSKI, Bogumił. *Kształcenie podyplomowe bibliotekarzy a potrzeby społeczeństwa informacyjnego*. „Folia Librorum” 1999, nr 9, s. 25-29.
6. KONIECZNA, Jadwiga, KARKOWSKI, Bogumił. *Książka, czytelnik i biblioteka szkolna w kręgu zainteresowań studentów bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Łódzkiego*. „Folia Librorum” 2001, nr 10, s. 169-181.
7. KRZYŻEWSKA, Jadwiga. *Aktywizujące metody i techniki w edukacji wczesnoszkolnej*. Cz. 1. Suwałki : AU Omega, 1998.
8. *Kształcenie pedagogiczne studentów uniwersytetów i wyższych szkół pedagogicznych*, pod red. Anny Łukawskiej. Kraków : U[niw.] J[agielloński], 1994.
9. *Lifelong Learning for All* : raport OECD, 1996.
10. PACHOCIŃSKI, Ryszard. *Oświata XXI wieku : kierunki przeobrażeń*. Warszawa : IBE, 1999.
11. *Teachers for Tomorrow's Schools* : raport UNESCO I OECD, 2001.
12. TOFFLER, Alvin. *Powershift*. New York : Bantam Books, 1991.
13. SKULICZ, Danuta (red. nauk.). *W poszukiwaniu modelu dydaktyki akademickiej*. Kraków : Wydaw. Uniw. Jagiellońskiego, 2004.

Akty legislacyjne (w porządku chronologicznym)

14. *Ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela*. Dz.U. 1982, nr 3, poz. 19.
15. *Zarządzenie Ministra Oświaty i Wychowania z dnia 30 czerwca 1982 r. w sprawie norm zatrudnienia nauczycieli-bibliotekarzy szkolnych*. Dz.Urz. MOiW 1982, nr 8, poz. 69.
16. *Rozporządzenie Ministra Oświaty i Wychowania z dnia 24 sierpnia 1982 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli oraz określenia szkół i wypadków, w których można zatrudniać nauczycieli nie mających wyższego wykształcenia*. Dz.U. 1982, nr 29, poz. 206.

17. *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 10 października 1991 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli oraz określenia szkół i wypadków, w których można zatrudnić nauczycieli nie mających wyższego wykształcenia.* Dz.U. 1991, nr 98, poz. 433.
18. *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 września 2004 r. w sprawie standardów kształcenia nauczycieli* [Dz.U. 2004, nr 207, poz. 2110], [online], [przełączany 7 kwietnia 2013]. Dostępny w: http://bip.men.gov.pl/men_bip/akty_pr_1997-2006/rozp_302.php?wrapper=test
19. *Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym,* Dz.U. 2005, nr 164, poz. 1365, z późn. zm.
20. *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół* (Dz.U. z dnia 15 stycznia 2009 r.). [Dz.U. 2009, nr 4, poz. 17], [online], [przełączany 7 kwietnia 2013]. Dostępny w: <http://www.lex.pl/du-akt/- /akt/dz-u-09-4-17>
21. *Ustawa z dnia 18 marca 2011 r. Prawo o szkolnictwie wyższym ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki oraz o zmianie niektórych innych ustaw.* Dz.U. 2011, nr 84, poz. 455 i nr 112, poz. 654. Tekst ujednolicony: *Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym.* Dz.U. 2005, nr 164, poz. 1365, z późn. zm. [online], [przełączany 7 kwietnia 2013]. Dostępny w: http://www.nauka.gov.pl/fileadmin/user_upload/szkolnictwo/Reforma/20110523_USTAWA_z_dnia_27_lipca_2005.pdf
22. *Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 17 stycznia 2012 r. w sprawie standardów kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela* [online], [przełączany 7 kwietnia 2013]. Dostępny w: http://www.uj.edu.pl/documents/1333504/4915309/17.01.2012_Rozp.MNiSW_standardy_ksztalcenia_dla_nauczycieli.pdf

Danuta Brzezińska

prezes Rady Głównej TNBSP, nauczyciel bibliotekarz Zespołu Szkół Ogólnokształcących nr 2 w Bydgoszczy

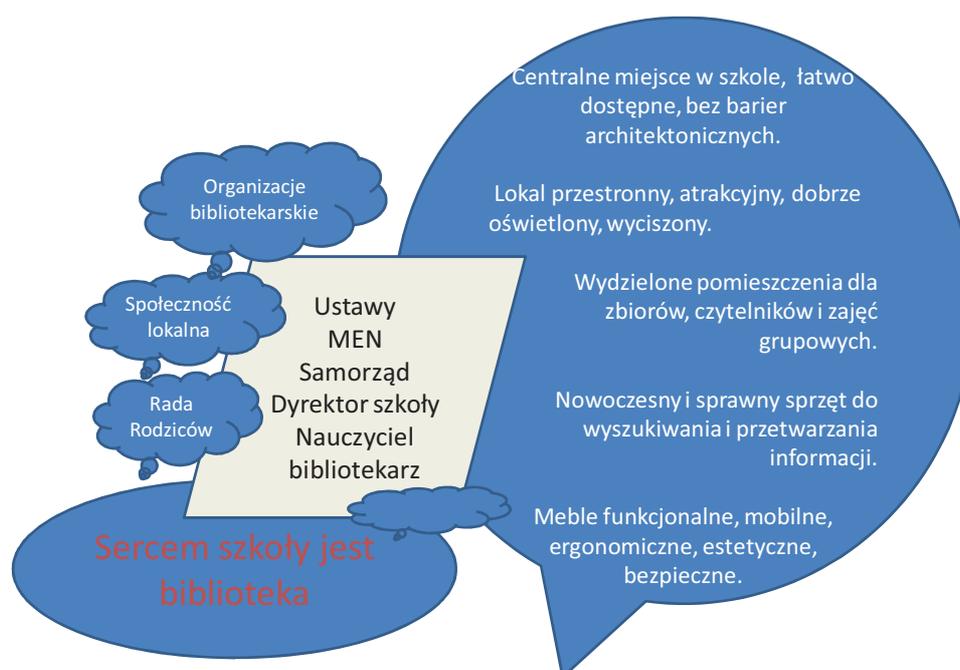
Perspektywy dnia codziennego nauczyciela bibliotekarza – problemy zgłaszane przez członków Towarzystwa Nauczycieli Bibliotekarzy Szkół Polskich oraz plany Towarzystwa

Możliwość spotykania się z nauczycielami bibliotekarzami w różnych częściach kraju pozwala mi na poznanie i porównanie lokalnych warunków funkcjonowania bibliotek szkolnych. Jest też najprzyjemniejszą częścią „prezesowania” Towarzystwu Nauczycieli Bibliotekarzy Szkół Polskich.

Pierwsza część mojego wystąpienia będzie opisem rzeczywistości bibliotek szkolnych. Do swoich wieloletnich doświadczeń dodałam informacje i uwagi zebrane w środowisku nauczycieli bibliotekarzy. To jakby ciąg dalszy losów studentów wprowadzanych w arkana zawodu przez przedmówczynię, prof. Mariolę Antczak.

Wielką przyjemnością będzie dla mnie również przekazanie państwu informacji na temat protestu „STOP likwidacji bibliotek”, jego przebiegu, ale i sytuacji obecnej, bo to jeszcze nie koniec sprawy.

Warunki funkcjonowania współczesnych bibliotek szkolnych

Zaproponowany przeze mnie projekt graficzny ilustruje warunki funkcjonowania bibliotek szkolnych. Podstawą jest przekonanie, że najbardziej dla nich odpowiednim miejscem jest centrum szkoły, tak budynku, jak i społeczności czytelników. Tylko wtedy może w pełni ujawnić swój potencjał dla edukacji.

Małe obłoki po lewej stronie rysunku symbolizują sprawdzonych sojuszników. Najbliższy z nich, Rada Rodziców, często bywa jedynym źródłem finansowania uzupełniania zbiorów biblioteki. Dlatego warto zadbać o możliwość systematycznych kontaktów z przedstawicielami Rady, przyjmowania uwag, konsultowania zamierzeń, diagnozowania potrzeb. Zwykle to bardzo przyjazne gremium.

Każda nasza biblioteka funkcjonuje w jakiejś społeczności, dlatego sympatia czy przychyłność władz lokalnych jest nie do przecenienia. Także zainteresowanie ze strony instytucji kultury: bibliotek publicznych, domów kultury, teatrów, klubów itp., może okazać się bardzo cenne dla nas i dla naszych uczniów. Szczególnie cenna jest współpraca w realizacji projektów edukacyjnych lub choć umożliwienia ekspozycji ich efektów.

Jest w Polsce kilka organizacji zrzeszających bibliotekarzy. Największe z nich to Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich, posiadające Sekcję Bibliotek Szkolnych i Pedagogicznych, oraz Towarzystwo Nauczycieli Bibliotekarzy Szkół Polskich. Sekcje bibliotekarskie działają też w ramach związków zawodowych.

Mam zaszczyt kierować pracami TNBSP, stąd serdecznie zapraszam w nasze szeregi, a wcześniej do zapoznania się ze statutem i stroną internetową <http://tnbsp.oeiizk.waw.pl/>. Mamy obecnie 21 oddziałów w różnych częściach kraju, mamy wielu sprzymierzeńców. Uważam, że posiadanie branżowej organizacji zawodowej jest szczególnie cenne w dzisiejszych realiach, pozwala nam wspierać się wzajemnie, przekazywać informacje i doświadczenia. Znajomość sytuacji w różnych częściach kraju jest nam niezbędna do podejmowania rozmów z przedstawicielami władz lokalnych i państwowych. Przekazywane przez nas opinie przestają być pustymi słowami. Dokładnie wiemy o czym mówimy i przez to stajemy się wiarygodni. Niewątpliwie przynależność do jakiegokolwiek organizacji bibliotekarskiej jest korzystna dla naszego rozwoju osobistego. Metodyków z zakresu bibliotekarstwa szkolnego jest naprawdę bardzo niewiele w kraju. Dlatego pomoc w ramach organizacji zawodowej jest na pewno bardzo potrzebna.

Po prawej stronie rysunku zebrałam całkiem podstawowe wymagania współczesności. Czy wszędzie są one przestrzegane? Niestety, nie ma obecnie żadnych przepisów określających wygląd czy standardy wyposażenia bibliotek szkolnych. Stąd umieszczenie tych uwag na tle balonu symbolicznie przenosi je w sferę marzeń. Zapisy w dokumentach międzynarodowych umiejscawiają bibliotekę w centrum szkoły.

Czy tak jest w polskich szkołach? Przyznacie Państwo, że bywa różnie. Znam biblioteki zorganizowane w przybudówkach, suterrenach, na strychach i w każdym innym kącie, jaki jest tylko możliwy. W nowo wznoszonych budynkach czasem przewiduje się specjalne miejsce dla biblioteki, najczęściej jednak są to pomieszczenia przypadkowe, adaptowane do celów bibliotecznych. Tu rodzi się następujący postulat: zapewnienie wszystkim dostępności poprzez usunięcie barier architektonicznych.

Marzenia ciąg dalszy to wydzielone pomieszczenia dla zbiorów, dla czytelników i dla nauczyciela. Aby biblioteka funkcjonowała sprawnie i spełniała wszystkie wymogi edukacji, należałoby zadbać o wyodrębnienie sali do realizacji edukacji czytelniczo-medialnej, ale też innych lekcji przedmiotowych. To zdecydowanie najbardziej odpowiednie miejsce do prowadzenia różnorodnych zajęć z wykorzystaniem zbiorów i technologii zgromadzonych w bibliotece oraz kompetencji informacyjnych nauczyciela bibliotekarza.

Dalej – nowoczesny, sprawny sprzęt do wyszukiwania i przetwarzania informacji. Kiedy szkoły przyjmowały pierwsze Internetowe Centra Informacji Multimedialnej (zestawy komputerowe z urządzeniem wielofunkcyjnym) był to sprzęt nowoczesny. Potem lata mijały, sprzęt się zużywał, pojawiały się nowe technologie, a szkoły nie nadążały za tym postępem. Rzadko też nauczyciele bibliotekarze mogą liczyć na pomoc techniczną ze strony informatyków, że o jakiegokolwiek innej pomocy technicznej nie wspomnę.

Meble biblioteczne: estetyczne, ergonomiczne, a nade wszystko mobilne i funkcjonalne - to ważny element budowania przyjaznej atmosfery, szczególnie w przypadku szkół podstawowych, gdzie takim właśnie sposobem możemy przyciągnąć małych czytelników do biblioteki, zaciekać ich i zadziwić. Bardzo często staramy się improwizować w bibliotekach – góra do dołu, dół do góry...

Wśród tych zwiewnych obłoków i baloników umieściłam stabilną tablicę, a na niej elementy wpływające na jakość i efektywność pracy biblioteki szkolnej. Można je nazwać barierami, wtedy tablica jest kamienna, ale można też wywierać na nie wpływ, kształtować jak glinę. Zakładam, że ten pierwszy element – nauczyciel bibliotekarz - to z zasady jest człowiek, który trafił tam, bo marzył o tym całe życie, jest przesiąknięty pasją, tworzy, ma chęci, ma umiejętności, ma kompetencje i dobrze prowadzi bibliotekę. Nie zawsze tak bywa. Mam świadomość, że jest tam gdzieś również taka osoba, która trafiła całkiem przypadkiem do biblioteki szkolnej, która bardzo tego nie chciała, która traktuje to jak wyrok. Znajdując się jednak w konkretnej rzeczywistości odpowiada za jej wizerunek. Możemy mówić o systemach, możemy mówić o uzgodnieniach, o rozporządzeniach, o planach edukacyjnych, natomiast bez tego człowieka, przesiąkniętego pasją naprawdę bardzo trudno osiągnąć dobre efekty.

Nauczyciel bibliotekarz podlega bezpośrednio dyrektorowi szkoły (oczywiście Rada Pedagogiczna, której tutaj nie wymieniłam, jest bardzo istotnym elementem wsparcia bibliotekarskich pomysłów, wizji czy planów). Dyrektor jest pośrednikiem między organem prowadzącym szkołę, między wymaganiami nadzoru, a naszymi działaniami. Od jego decyzji bardzo wiele zależy, szczególnie w wypadku funduszy. Szkoła dostaje środki na całokształt swojej działalności, a dyrektor decyduje (czasem po konsultacjach), jak je podzielić, jaka ich część trafi do biblioteki. Już choćby z tego, ekonomicznego, punktu widzenia (choć i inne aspekty są ważne) należy pielęgnować dobre relacje z dyrektorem. Tak jak dyrektor będzie mówił o bibliotece szkolnej, czy o bibliotekarzu, tak będą mówić nauczyciele, tak będą mówić rodzice i uczniowie.

Kolejny szczebel drabiny decyzyjnej to samorząd terytorialny. Czy to będzie wójt, burmistrz czy wydział edukacji w urzędzie, to właśnie te instytucje czy osoby decydują o miejscu i pozycji biblioteki w strukturze szkoły. Po reformie ustrojowej to samorządy przyjęły na siebie odpowiedzialność za realizację polityki edukacyjnej państwa. O ile Ministerstwo Edukacji Narodowej proponuje ustawy, wymyśla reformy, zleca coraz to nowe działania, o tyle samorząd ma zapewnić ich finansowanie. Powinniśmy mieć tego świadomość, nawet formułując pewne zastrzeżenia do samorządowych decyzji.

Tymczasem Ministerstwo Edukacji Narodowej, instytucja, która powinna znać i doceniać efekty pracy dobrze zorganizowanej i dofinansowanej biblioteki szkolnej, nie przejawia specjalnego zainteresowania zapewnieniem jej odpowiedniego miejsca w systemie edukacji. Tak było chociażby w przypadku opracowywania nowej podstawy programowej czy zmian proponowanych w ustawach oświatowych.

W ten sposób dotarłam do najwyższego szczebla „kamiennie/glinianej” tablicy - do prawa bibliotecznego i oświatowego. Ustawy obecnie obowiązujące są częściowo niespójne, co bywa wykorzystywane do prób likwidowania bibliotek szkolnych lub przekazywania ich funkcji innym podmiotom. To działania na granicy prawa, a jednak coraz to podejmowane w różnych częściach kraju (np. Jarocin, Wrocław, Chmielnik). Rada Główna Towarzystwa Nauczycieli Bibliotekarzy Szkół Polskich każdego roku wysyła mnóstwo listów do samorządów, które ograniczają bibliotekarskie etaty, likwidują biblioteki szkolne wprowadzając w to miejsce biblioteki publiczne.

Codziennosc

Wróćmy do dnia codziennego bibliotek szkolnych. Na ogół zajmują one jedną lub kilka sal lekcyjnych, czyli niekoniecznie pomieszczenia przystosowane do wymogów biblioteki. To zwykle ciąg amfiladowy kolejnych sal przeznaczonych na magazyn, czytelnię, wypożyczalnię (w zależności od tego jakie są w szkole warunki i ile pomieszczeń mamy do dyspozycji). W ogólnodostępnej wypożyczalni ustawia się

najporządniejsze regały, a magazyny... zaskakują różnorodnością! Bywają efektem przedsiębiorczości, sprytu i determinacji nauczycieli bibliotekarzy. Trzeba jednak zaznaczyć, że oczywiście zdarzają się szkolne biblioteki ze specjalnie dobranym wyposażeniem.

Pomijając jednak wszystkie elementy zewnętrzne: aspekty prawne, meble i ilość pomieszczeń, to głównie do nauczyciela bibliotekarza należy dbałość o komfort, bezpieczeństwo i satysfakcję naszych czytelników, szczególnie uczniów.

Zalecane wyposażenie Szkolnego Centrum Informacji

▶ Zbiory	▶ Stanowiska komputerowe
▶ Meble	▶ Rzutnik multimedialny
▶ Stanowiska opracowania i udostępniania zbiorów	▶ Tablica interaktywna
▶ Program obsługi biblioteki	▶ Telewizor z dużym ekranem
▶ Telewizor, magnetowid, DVD do opracowania zbiorów multimedialnych	▶ Magnetowid
▶ Drukarka	▶ Odtwarzacz DWD
▶ Czytnik kodów	▶ Radiomagnetofon
	▶ Rzutnik foligramów
	▶ Ekran
	▶ Kamera
	▶ Aparat fotograficzny
	▶ Dyktafon
	▶ Tablica z pisakami

Moduł biblioteczny

Moduł multimedialny

Staramy się wyróżnić dwa moduły odpowiadające specyfice biblioteki szkolnej: biblioteczny i multimedialny. Na ogół dysponujemy zbiorami (w różnej formie) i warunkami do ich udostępniania oraz warsztatem informacyjnym. Trochę gorzej wygląda sytuacja z dostępnością sprzętu multimedialnego, choć przecież kilkadziesiąt tysięcy bibliotek zostało wyposażone w Internetowe Centra Informacji Multimedialnej. Z drugiej strony wiemy, że ten sprzęt się zużywa. Stąd model multimedialny jest troszkę ze sfery marzeń, ale zapewniam, że istnieją takie biblioteki. Powyższy wykaz przygotowałam właśnie głównie pod wrażeniem zasobów biblioteki Gimnazjum im. Feliksa Szołdrskiego w Nowym Tomyślu. To szkoła innowacyjna, wzorcowa, często nagradzana, kierowana przez świątłego dyrektora. Meble są przeciętne, pomieszczenia normalne, choć zdecydowanie przestronne, zapewniają swobodę w korzystaniu ze zbiorów i technologii. W skład wyposażenia wchodzi też zestaw laptopów, rzutniki, projektory i inne niezbędne

dla nowoczesnej edukacji sprzęty. Częścią biblioteki jest sala multimedialna do realizacji edukacji czytelniczej i medialnej, ale i innych lekcji przedmiotowych z wykorzystaniem nowych technologii. Nauczyciele bibliotekarze służą pomocą w przygotowaniu i przeprowadzeniu zajęć, wydają i przyjmują sprzęt, nadzorują harmonogram lekcji. Są ewidentnie potrzebni. Pośrednio też budują swój autorytet w szkole. Stwarzają szansę kompleksowego przygotowania uczniów do pełnego i świadomego uczestnictwa w społeczeństwie informacyjnym.

Szkoła Podstawowa nr 3, Toruń

- ▶ Szkołę oddano do użytku w 2005 r.
- ▶ Powierzchnia biblioteki wynosi ok. 100 m².
- ▶ W środku pomieszczenia znajduje się słup o średnicy 1,5 m.
- ▶ Przestrzeń podzielono na czytelnię i wypożyczalnię z wolnym dostępem do półek.
- ▶ Przy jedynej prostej ścianie ustawiono stanowiska komputerowe z dostępem do Internetu.

Tę szkołę wybrałam ze względu na ciekawą architekturę. W widocznej na pierwszym planie wieży mieści się szkolna biblioteka. Choć nauczyciele bibliotekarze mieli wpływ na urządzenie pomieszczeń już na etapie budowy, to zapewnienie funkcjonalności lokalu było wielkim wyzwaniem. Przy założeniu wolnego dostępu do półek okazało się, że największą atrakcją dla małych czytelników jest bieganie dookoła centralnie umieszczonej kolumny! W rezultacie ze względu na bezpieczeństwo dzieci przedzielono przestrzeń stolikami czytelni. Ta historia brzmi jak anegdota, ale moim zamierzeniem było pokazanie również takich niecodziennych sytuacji, z którymi powinniśmy umieć sobie poradzić. Dostosowując lokale do realizacji zadań bibliotecznych należy koniecznie uwzględniać adresata usług. Jednak, bez względu na wiek czytelników i wynikające z tego ich potrzeby rozwojowe, najistotniejsze jest stworzenie w bibliotece przyjaznej i niepowtarzalnej aury. Liczne oferty zabaw, gier, konkursów, wystaw organizowanych w takich wnętrzach „z duszą” nabierają zdecydowanie bardziej interesującego charakteru. To ważne, szczególnie w szkole podstawowej, gdzie większość uczniów trafia do biblioteki po raz pierwszy. Wrażenia i doświadczenia tu nabyte mogą rozbudzić potrzebę odwiedzania innych bibliotek w kolejnych latach życia lub całkowicie

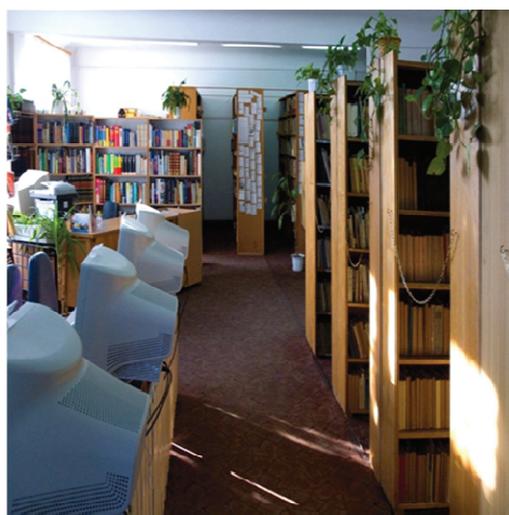
zniechęć do takich kontaktów. To najważniejszy czas dla pokazania dziecku przyjemności obcowania z literaturą i korzystania z zasobów bibliotecznych do nauki i własnego rozwoju. Zdecydowanie trudniej nadrobić to w późniejszych etapach

kształcenia. Dla mnie to najważniejszy czas na zapobieganie wykluczeniu ludzi dorosłych.

Pozwolę sobie dla kontrastu przywołać moją bibliotekę w Bydgoszczy. Pomieszczona jest na trzecim piętrze, w bardzo starym budynku. W przyszłym roku będziemy obchodzić 90-lecie nadania szkole imienia. Część zgromadzonych tu zbiorów też ma długą historię, niektóre z nich to egzemplarze unikalne. Meble i sprzęty pochodzą z różnych - lepszych i gorszych czasów. Od 23 lat staram się godzić historię z wymogami współczesności. Dziś mogę stwierdzić, że udało mi się wykorzystać klimat starych pomieszczeń, przenosząc go w funkcjonalną i przyjazną dla czytelników przestrzeń.

**Na powierzchni 170 m²
znajduje się:**

**wypożyczalnia
magazyn
czytelnia ogólna
czytelnia językowa**

**Biblioteka Zespołu Szkół
Ogólnokształcących nr 2,
Bydgoszcz**

Dzięki życzliwości i zrozumieniu ze strony dyrektora szkoły, dwukrotnie powiększyłam zastaną powierzchnię adaptując sąsiadujące sale. Najnowszą część biblioteki przeznaczyłam na czytelnię językową (w szkole prowadzone są klasy z wykładowym językiem niemieckim i francuskim). Dzięki wsparciu finansowemu rządu niemieckiego, ambasad: niemieckiej i francuskiej, wielu instytucji, organizacji i fundacji oraz osób prywatnych udało się zgromadzić tam bogate wielojęzyczne zbiory: książki, czasopisma

i multimedia. Własnymi (szkolnymi) siłami zagospodarowaliśmy kawałek strychu, Wydział Edukacji Urzędu Miasta sfinansował wyposażenie czytelnicy, a kolejne pokolenia uczniów zostawiają po sobie ślady realizowanych tu projektów językowych.

Powyżej opisałam pokrótce trzy różne biblioteki szkolne. Mają one innych odbiorców (gimnazjum, szkoła podstawowa, szkoła ponadgimnazjalna), inne warunki pracy, inne cele edukacyjne. Co je łączy? Aktywność nauczyciela bibliotekarza! Na przekór przeciwnościom! Bez względu na warunki!

Salonik językowy oddany do użytku w 2006 r.

Podsumowanie

Biblioteka szkolna to miejsce do zdobywania i porządkowania wiedzy. To podstawowa funkcja różniąca ją od innych rodzajów bibliotek. Zapewnia bezpośredni kontakt czytelników ze źródłami informacji, umożliwia ich celowe wybieranie, odczytywanie, selekcję i przetwarzanie. Jest dostępna, blisko ucznia, w szkole, w czasie trwania zajęć. To również miejsce rozbudzania pasji i pielęgnowania zainteresowań. Wykorzystując odpowiednio dobrane zbiory i swoje kompetencje pedagogiczne możemy wprowadzić uczniów w świat literatury i sztuki, kształtować ich wrażliwość kulturową. Wszystkie szkolne wydarzenia kulturalne powinny być powiązane z biblioteką, czy to na etapie prac przygotowawczych, czy prezentacji efektów końcowych. Biblioteka powinna być miejscem, do którego przychodzi się chętnie, ze świadomością, że każdy czytelnik jest mile widziany. I ten, który wie po co przyszedł, i ten nieśmiały, zagubiony, uciekający od zamieszania na korytarzu podczas przerwy. Na pewno i wam zdarzają się

takie przypadki czytelników szukających azylu, liczących na wsparcie, na działania bliskie biblioterapii.

Praca nauczyciela bibliotekarza, to nie „spokojna posadka w budżetówce”, podobnie jak w innych specjalnościach szkolnych nie pracujemy „od – do”, nie możemy liczyć na wsparcie zespołu przedmiotowego czy metodyka; nie mamy jasno określonych standardów. Nie możemy spokojnie „pić kawy za regałem”. Musimy podejmować różnorodne działania i głośno o tym mówić – by usłyszeli nauczyciele, dyrektor, rodzice, samorzady i urzędnicy ministerialni. W końcu, największa część naszych czytelników to uczniowie czekający na naszą pomoc. Dla nich warto się starać!

Akcja „STOP likwidacji bibliotek”

Niestety, kompetencje i dobra wola nauczycieli bibliotekarzy mogą przełożyć się na sukces edukacyjny uczniów tylko w tzw. sprzyjających warunkach. Te zależą od świadomości organizatorów systemu kształcenia. Wszelkie zmiany powinny służyć poprawie istniejącego stanu, powinny być poprzedzone analizami, konsultacjami, powinny uwzględniać możliwe skutki dla reformowanych obszarów. Powinny...

Wszelkie te „powinności” nie zostały zachowane w przypadku projektu *Ustawy o poprawie warunków świadczenia usług przez jednostki samorządu terytorialnego*, ogłoszonego przez Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji w połowie stycznia 2013 roku. Projekt, liczący kilka stron, dotyczył wielu sfer, ale jedno zdanie wzbudziło niepokój środowiska bibliotekarskiego. Proponowano, żeby funkcje bibliotek szkolnych przejęły biblioteki publiczne. To nie jest pomysł całkiem nowy. Już wcześniej usiłowano łączyć biblioteki publiczne ze szkolnymi lub szkolne całkowicie zastępować. Mamy obecnie w Polsce trochę ponad 200 bibliotek publiczno-szkolnych działających na granicy prawa. W 2009 roku Związek Gmin Wiejskich Rzeczypospolitej Polskiej złożył wniosek o usunięcie zakazu łączenia bibliotek z *Ustawy o bibliotekach* do sejmowej Komisji „Przyjazne Państwo”. Przypomnę – ta Komisja rozpatrywała nawet sprawy niewykonalne w bardzo szybkim tempie. Dzięki mobilizacji i determinacji środowiska udało się doprowadzić do oddalenia wniosku. Jednak co jakiś czas poszczególne samorzady poszukują oszczędności poprzez obniżanie jakości usług bibliotecznych. Omawiając kolejne naszych starań o zachowanie bibliotek szkolnych będę przywoływała cytaty z Kalendarium zamieszczonego na stronie protestu www.stoplikwidacjibibliotek.pl

16 stycznia 2013

Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji opublikowało „**Projekt założeń ustawy o poprawie warunków świadczenia usług**”, a w nim zapis o umożliwieniu łączenia kilku bibliotek publicznych w jedną oraz przekazywania bibliotekom publicznym funkcji bibliotek szkolnych. Projekt był konsultowany tylko z samorządami. Liczne próby umówienia się na spotkanie przedstawicieli organizacji oświatowych zostały przez MAiC zignorowane.¹

18 stycznia 2013

Początek **otwartej konsultacji społecznej projektu MAiC w serwisie „Mam zdanie”**.²

Strona „Mam zdanie” została utworzona przez Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji specjalnie do konsultacji społecznych po głośnej sprawie ACTA. Resort ten ogłosił też na początku stycznia 2013 r. kodeks postępowania konsultacyjnego. Porównując inne sprawy konsultowane w Internecie, stwierdzam, że zainteresowanie tym projektem było bardzo duże. Znamienne, że na 56 głosów internautów tylko 4 dotyczyły innych aspektów projektu. Ogromna większość odnosiła się do kwestii funkcji bibliotek.

Na przełomie stycznia i lutego zaczęła się kampania medialna, nie zawsze inicjowana przez bibliotekarzy. Biblioteki stały się ulubionym tematem czasopism, audycji radiowych i telewizyjnych. To by nie było wcale złe, gdyby nie fakt, że nie każdy autor konsultował swoje opinie ze środowiskiem bibliotekarzy. Stąd pojawiały się nie raz informacje nierzetelne, niesprawdzone, własne doświadczenia autorów zastępowały obiektywną rzeczywistość. Bibliotekarze w miarę swoich możliwości starali się prostować, wyjaśniać, przekazywać społeczeństwu swoje racje. Opinia społeczeństwa była dla nas bardzo ważna, ponieważ trwały jeszcze internetowe konsultacje. Z inicjatywy redaktora naczelnego „Biblioteki w Szkole” założyliśmy profil na Facebooku, wychodząc z założenia, że użytkownicy tego portalu społecznościowego, głównie ludzie młodzi, chętnie podzielą się swoimi opiniami na temat roli bibliotek we wspieraniu ich rozwoju.

8 lutego 2013

Inauguracja obywatelskiego protestu „**Stop likwidacji bibliotek szkolnych**” na Facebooku. Protest szybko uzyskuje poparcie i szeroki zasięg. W ciągu pierwszych 3 dni prawie 4 tys. osób „polubiło” fanpage, a ponad 10 tys. osób udostępniło na swoim profilu informacje z fanpage’a „Stop likwidacji bibliotek”. Ze statystyk Facebooka wynika, że w ciągu pierwszych dni zasięg akcji objął ponad 500 tys. użytkowników Facebooka. Po 7 dniach liczba polubień wzrosła do 7 tys. Statystyka „fanów” (dane demograficzne): użytkownicy do 24 lat: 38%, 25-34 lata – 35%.³

---

¹ Dostępny w: <http://www.stoplikwidacjibibliotek.pl/dla-mediow.php#kalendarium> [przełączany 16 maja 2013].

² Dostępny w: <http://www.stoplikwidacjibibliotek.pl/dla-mediow.php#kalendarium> [przełączany 16 maja 2013].

³ Dostępny w: <http://www.stoplikwidacjibibliotek.pl/dla-mediow.php#kalendarium> [przełączany 16 maja 2013].

11 lutego 2013

Zamknięcie **konsultacji Projektu MAiC w serwisie „Mam zdanie”** Po zamknięciu konsultacji czekaliśmy na opracowanie wyników i wnioski. Zachęteni aktywnością internautów, jako szkolni „specjaliści od informacji”, założyliśmy stronę internetową inaugurując jej funkcjonowanie zamieszczeniem listu otwartego do ministra Michała Boniego. Później zamierzaliśmy przesłać do pana ministra zebrane pod listem podpisy i komentarze. Mówię „my”, ponieważ Towarzystwo Nauczycieli Bibliotekarzy Szkół Polskich było współtwórcą protestu. Redaktor Juliusz Wasilewski, członek TNBSP, przyjął na siebie administrację strony i ciężar nadzorowania treści i formy wpisów. Zależało nam na podkreśleniu apolityczności akcji, na krytyce pomysłu a nie ludzi, na zachowaniu poziomu kulturalnej debaty, a nie obrażaniu innych, na krytyce, a nie tylko krytykanctwie.⁴

14/15 lutego 2013

Organizatorzy akcji „STOP likwidacji bibliotek” stworzyli serwis zawierający pełną argumentację i dokumentację przeciw projektowi MAiC oraz **List otwarty do ministra Michała Boniego w obronie bibliotek** W ciągu pierwszej doby list poparło ponad 2 tys osób, po dwóch dobach liczba popierających przekroczyła 7 tys.⁵

W „obsługę” protestu zaangażowało się wielu bibliotekarzy. W dzień i w nocy: czytaliśmy, pisaliśmy, odpowiadaliśmy, wyjaśnialiśmy... Sił dodawało nam rosnące poparcie bardzo różnych osób, organizacji, instytucji. Wiele uznanych autorytetów naukowych przyjęło honorowy patronat nad akcją. Listy krytykujące projekt ustawy przysyłano nie tylko do nas, także do ministrów: kultury, edukacji, administracji. Ministerstwo Edukacji Narodowej w liście do ministra Boniego zajęło nawet oficjalne stanowisko.

15 lutego 2013

Ministerstwo Edukacji Narodowej przedstawiło propozycje zmian do projektu MAiC, a w nim m.in. stwierdzenia: „Możliwe jest wykonywanie zadań biblioteki publicznej przez bibliotekę szkolną, o ile nie spowoduje to pogorszenia warunków realizacji przez bibliotekę szkolną jej zadań dydaktyczno-wychowawczych, a także warunków bezpieczeństwa uczniów”. W swoim oświadczeniu MEN nie powołał się na zadania biblioteki szkolnej i nauczyciela bibliotekarza stawiane przez „Podstawę programową kształcenia ogólnego”. Propozycja MEN została zinterpretowana jako wymijająca próba niestawiania po żadnej stronie debaty.⁶

26 lutego 2013

Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji publikuje zmianę założeń projektu ustawy, w której potwierdza chęć umożliwienia likwidacji („łączenia funkcji”) dowolnych bibliotek wedle uznania samorządów. Nie odniosło się przy tym do żadnych argumentów, pojawiających się w debacie. **Treść zmiany, uzasadnienie MAiC i komentarz.**⁷

26 lutego to także dzień, kiedy wreszcie udało mi się spotkać z przedstawicielami Ministerstwa Automatyzacji i Cyfryzacji. O godz.14.00, czyli dwie godziny po zmianie założeń projektu. Z rozmowy z młodymi ludźmi, twórcami projektu, wynikała wspólna wola dialogu. Choć trudno było im wykazać się wcześniejszymi badaniami, analizami,

---

⁴ Dostępny w: <http://www.stoplikwidacjibibliotek.pl/dla-mediow.php#kalendarium> [przeoglądany 16 maja 2013].

⁵ Dostępny w: <http://www.stoplikwidacjibibliotek.pl/dla-mediow.php#kalendarium> [przeoglądany 16 maja 2013].

⁶ Dostępny w: <http://www.stoplikwidacjibibliotek.pl/dla-mediow.php#kalendarium> [przeoglądany 16 maja 2013].

⁷ Dostępny w: <http://www.stoplikwidacjibibliotek.pl/dla-mediow.php#kalendarium> [przeoglądany 16 maja 2013].

konsultacjami, oceną możliwych kosztów społecznych itp. (bo takich po prostu nie było), to z zainteresowaniem wysłuchano naszego punktu widzenia. Cóż, dzień później ukazał się wywiad w „Gazecie Wyborczej”, w którym minister Magdalena Młochowska sprowadziła nasz protest do walki o przywileje.

5 marca 2013

MAiC podsumowuje konsultacje społeczne projektu założeń ustawy. Co ciekawe, ich analiza odbywa się tydzień po zmianie treści projektu. W podsumowaniu MAiC nie odnosi się do ani jednego argumentu przeciwników projektu, nie uznaje 40 000 osób podpisanych pod listem otwartym za element konsultacji i nie odnosi się do stanowisk szeregu organizacji społecznych, krytykujących projekt. Bez odpowiedzi pozostawia również wiele uwag od innych resortów. **Podsumowanie konsultacji MAiC wraz z naszym komentarzem i opisem konsultacji międzyresortowych**⁸

W opublikowanym dokumencie znalazło się wiele krytycznych uwag, między innymi ze strony Ministerstwa Kultury, Ministerstwa Finansów, Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, częściowo też ze strony Ministerstwa Edukacji Narodowej. Natomiast w podsumowaniu konsultacji nie było żadnego zdania o opiniach społecznych zamieszczonych na portalu „Mam zdanie”! Nie odniesiono się do nich wcale! Dlatego też uznaliśmy za konieczne opublikowanie w Internecie naszego komentarza do ministerialnego podsumowania. Napisaliśmy też listy do premiera Donalda Tuska, minister Krystyny Szumilas i prezesów bibliotekarskich organizacji międzynarodowych. Dzięki platformie cyfrowej europejskiej sieci bibliotek szkolnych ENSIL, wkrótce na naszej stronie internetowej pojawiły się liczne wyrazy poparcia z różnych części świata. Minister edukacji w internetowym czacie zapewniła o konieczności zachowania biblioteki szkolnej w szkole, kierowanej przez nauczyciela bibliotekarza.

18 marca 2013

Odbyło się spotkanie konsultacyjne, w którym udział wzięli minister Boni i osoby zainteresowane projektem (m.in. organizatorzy protestu). Po spotkaniu minister zapowiedział wycofanie się ze szkodliwych dla bibliotek zapisów i zaproponował wspólne tworzenie programu ich rozwoju oraz współpracy między bibliotekami szkolnymi i publicznymi.

Notatka ze spotkania⁹

Spotkanie to było przełomowe. Było zwieńczeniem naszych starań. Ogłoszono całkowitą zmianę kierunku – od likwidowania bibliotek do ich wspierania poprzez włączenie działań bibliotek do programu operacyjnego Cyfrowa Polska! Postanowiono powołać zespół przy Ministerstwie Administracji i Cyfryzacji, który zajmie się opracowaniem programu dla rozwoju bibliotek szkolnych i publicznych we współpracy z samorządami terytorialnymi. 27 marca odbyło się pierwsze posiedzenie robocze tego zespołu. Dziś o godz. 13.00 rozpoczęło się kolejne. Musimy mieć świadomość, że projekt

---

⁸ Dostępny w: <http://www.stoplikwidacjibibliotek.pl/dla-mediow.php#kalendarium> [przeoglądany 16 maja 2013].

⁹ Dostępny w: <http://www.stoplikwidacjibibliotek.pl/dla-mediow.php#kalendarium> [przeoglądany 16 maja 2013].

Cyfrowa Polska jest programem inwestycyjnym. A bardzo małym jego wycinkiem jest kształtowanie kompetencji informacyjnych, czyli ewentualna rola dla bibliotek szkolnych. Zaproponowaliśmy, jako strona w tym zespole, zdiagnozowanie przede wszystkim aktualnego stanu. Zdajemy sobie sprawę, że nie wszystkie biblioteki szkolne będą wspierane przez ten program. Podobnie, jak kiedyś wprowadzano ICIM-y, też trzeba było spełnić warunki wyjściowe. Wróciliśmy też do konieczności wprowadzenia standardów. Chcemy się powoływać na rozwiązania międzynarodowe. Niektóre nasze oczekiwania dotyczące doposażenia bibliotek szkolnych w nowoczesny sprzęt do wyszukiwania i przetwarzania informacji wzbudziły zdziwienie, wręcz niesmak strony samorządowej, jako zbyt wygórowane wymagania. My uważamy, że nasi uczniowie już w tej chwili są cyfrowymi tubylcami, mają umiejętności, ale nie wszyscy mają możliwości ich wykorzystywania. Szkoła ma wyrównywać szanse, dlatego takie są nasze życzenia.

Rozmowy dotyczą współpracy bibliotek szkolnych i publicznych przy realizacji projektów czy edukacji regionalnej, z zastrzeżeniem zachowania pełnej odrębności zadań, funkcji.

Jako ciekawostkę dodam, że na spotkaniu z ministrem Michałem Bonim w dniu 18 marca 2013 roku wręczyliśmy mu informacje o akcji STOP likwidacji bibliotek: w formie papierowej ministrowi administracji, a w formie elektronicznej ministrowi cyfryzacji. Prace zespołu są w toku. Zapraszam do śledzenia relacji w Internecie.

Serdecznie dziękuję państwu za uwagę.

Jolanta Meissner, XV Liceum Ogólnokształcące w Gdańsku
 Grażyna Wójcik, Szkoła Podstawowa Nr 77 w Gdańsku

Trendy w gdańskich bibliotekach szkolnych – jak jest?

Obraz bibliotek szkolnych i czytelnictwa uczniów w gdańskich szkołach

Naród, który mało czyta, mało wie. Naród, który mało wie, podejmuje złe decyzje – w domu, na rynku, w sądzie, przy urnach wyborczych [...] nie wykształcona większość może przegłosować wykształconą mniejszość. To bardzo niebezpieczny aspekt demokracji.
 Jim Trelease¹

W maju 2012 roku Pracownia Badań nad Książką Uniwersytetu Gdańskiego zwróciła się do 150 dyrektorów gdańskich szkół, nauczycieli bibliotekarzy i nauczycieli przedmiotów humanistycznych z prośbą o wypełnienie ankiety mającej na celu poznanie aktualnego stanu bibliotek szkolnych w Gdańsku. Na ankietę odpowiedzieli 92 szkoły (35 szkół podstawowych, 18 gimnazjów, 22 szkoły ponadgimnazjalne i 17 zespołów szkół). Pytano w niej o zatrudnienie nauczycieli bibliotekarzy w poszczególnych rodzajach szkół, warunki lokalowe i wyposażenie bibliotek, księgozbiorów, zakup nowości, liczbę wypożyczeń oraz stosowane w bibliotece formy promocji książek i czytelnictwa. Respondenci mieli też wymienić przyczyny spadku czytelnictwa wśród uczniów, a nauczyciele określić swoje oczekiwania związane z nowoczesną biblioteką szkolną.

Oto wyniki ankiety przedstawione w postaci tabel, w których zostały ujęte uśrednienia odpowiedzi na poszczególne pytania z podziałem na typy szkół.

Tabela 1. Średnia liczba uczniów, nauczycieli i nauczycieli bibliotekarzy

Typy szkół	liczba		liczba nauczycieli bibliotekarzy / liczba etatów		liczba nauczycieli na bibliotekarza	liczba uczniów na bibliotekarza	czas bibliotekarza na jednego ucznia w min./tyg.
	uczniów	nauczycieli					
Podstawowe	392	44	1,8	1,23	25	221	10,0
Gimnazja	301	46	1,4	1,11	33	217	9,2
Ponadgimnazjalne	466	50	1,8	1,55	28	263	10,6
Zespoły Szkół	661	81	2,3	1,99	35	288	12,4

Na podstawie danych z tabeli 1 można stwierdzić, że we wszystkich typach szkół na około 300 uczniów średnio wypada jeden etat nauczyciela bibliotekarza, i tak w szkole podstawowej – 1,23 etatu na 392 uczniów, w gimnazjum – jeden etat na 301 uczniów, w szkołach ponadgimnazjalnych – dwa etaty na 466 uczniów i w zespołach szkół

¹ Cyt. za: I. Koźmińska, E. Olszewska, *Wychowanie przez czytanie*, Warszawa 2010, s. 28

– dwa etaty na 661 uczniów. Średnio na bibliotekarza szkolnego we wszystkich typach szkół wypada 253 uczniów i 32 nauczycieli. W obecnym stanie prawnym, po uchynieniu artykułu 42 (ust. 4) *Karty nauczyciela*, zgodnie z którym liczbę uczniów przypadającą na etat nauczyciela bibliotekarza ustalało Ministerstwo Edukacji Narodowej, standardy dotyczące zatrudniania nauczycieli bibliotek szkolnych określa organ prowadzący szkołę. Z tabeli 1 można też się dowiedzieć, że czas, który bibliotekarz może poświęcić uczniowi w ciągu tygodnia, wynosi przeciętnie 10 minut. To niewiele, ale należy pamiętać, że działalność nauczycieli bibliotekarzy nie ogranicza się do zadań związanych z popularyzacją czytelnictwa, działalnością informacyjną czy edukacją medialną. Często bowiem pracują oni w zespołach egzaminacyjnych, przedmiotowych, piszą i realizują projekty, odpowiadają za gazetki, kroniki, foldery i stronę internetową szkoły, a także sprawują opiekę nad uczniami w zastępstwie nieobecnych nauczycieli.

Tabela 2. Średnia powierzchnia bibliotek i ich wyposażenie w sprzęt audiowizualny

Typy szkół	Liczba uczniów	powierzchnia w m ²		czytelnia / ilość miejsc		komputery		sprzęt audiowizualny	
		ogółem	na ucznia	ogółem	uczniów na miejsce	ogółem	uczniów na komputer	telewizor	audio
Podstawowe	392	89	0,23	21	19	5	81	1	1
Gimnazja	301	79	0,26	19	16	4	71	0	1
Ponadgimnazjalne	466	107	0,23	23	20	5	85	0	1
Zespoły Szkół	661	116	0,18	32	21	6	102	1	0
Średnia	455	98	0,21	24	19	5	87	0	1

Tabela 2 dostarcza informacji na temat warunków lokalowych biblioteki i jej wyposażenia. Średnia powierzchnia biblioteki szkolnej w Gdańsku jest zróżnicowana: w gimnazjum wynosi od 79 m², w szkole podstawowej 89 m², w szkole ponadgimnazjalnej 107 m² i w zespole szkół 116 m². Są trzy biblioteki mające więcej niż 200 m² i jedna o 400 m² na 608 uczniów. Najmniejsza biblioteka ma 12 m² i znajduje się w szkole podstawowej, w której uczy się 134 uczniów. Dane z tabeli 2 dotyczące miejsc w czytelni nie napawają optymizmem. Ich średnia liczba w szkole podstawowej wynosi 21, w gimnazjum 19, w szkole ponadgimnazjalnej 23 i w zespole szkół 32. Dwie szkoły, w których uczy się mniej niż 150 uczniów, mają po sześć miejsc w czytelni. Niestety, jest też szkoła, która dysponuje ośmioma miejscami w czytelni na 397 uczniów. W jednej ze szkół ponadgimnazjalnych jest czytelnia z 60 miejscami dla 608 uczniów. W większości biblioteki mają średnio od czterech do sześciu komputerów, dziesięć bibliotek ma tylko jeden komputer, jedna nie posiada go wcale, a tylko trzy szkoły mają ich dwanaście. Trudno mówić o nowoczesnej bibliotece, mającej funkcjonować jako uczniowskie centrum informacji, skoro nie ma tam komputera z dostępem do Internetu. Wiele bibliotek posiada

odtworzone DVD, VHS, rzutniki multimedialne, telewizory, pojedynczo pojawiają się także tablice interaktywne. Pod względem lokalowym biblioteki polskie nie różnią się od bibliotek w innych krajach europejskich. Natomiast wyposażenie wielu bibliotek szkolnych w sprzęt komputerowy i audiowizualny pozostawia jeszcze wiele do życzenia².

Jedno z pytań dotyczyło posiadania przez bibliotekę programu bibliotecznego. Z odpowiedzi wynika, że najpopularniejszym systemem bibliotecznym w gdańskich bibliotekach szkolnych jest program MOL, z którego korzysta aż 60% ankietowanych szkół. Inne zautomatyzowane systemy biblioteczne funkcjonujące w gdańskich bibliotekach szkolnych to Biblioteka (6%), Progman (6%) i Byblos (1%). Niestety, aż 27% badanych bibliotek nie posiada żadnego komputerowego programu bibliotecznego. Warto w tym miejscu odnieść się do duńskiego modelu funkcjonowania bibliotek. Otóż wszystkie duńskie biblioteki (szkolne, publiczne, naukowe) działają w sieci, mają wspólny katalog centralny, a książkę można zamówić przez Internet, nawet z odpłatną dostawą do domu³.

Tabela 3. Średnia wielkość i struktura księgozbioru

Typy szkół	Liczba uczniów	Liczba nauczycieli	wielkość księgozbioru w woluminach	lektury		beletrystyka		lit. popularnonaukowa		lit. metodyczna		inne
				ogółem	na ucznia	ogółem	na ucznia	ogółem	na ucznia	ogółem	na nauczyciela	
Podstawowe	392	44	11115	2445	6,23	5109	13	2045	5	817	21	473
Gimnazja	301	46	10585	4925	16,38	3729	12	1728	6	672	17	267
Ponadgimnazjalne	466	50	15753	2650	5,75	5177	11	3483	7	712	17	932
Zespoły Szkół	661	81	15407	3006	4,55	6398	10	2939	4	955	15	393
Średnia	455	55	13243	3255	7	5103	11	2549	6	789	17	516

Dane ujęte w tabeli 3 mówią o wielkości i strukturze księgozbioru w gdańskich bibliotekach szkolnych. Wynika z nich, że najwięcej książek posiadają zespoły szkół, a najmniej – biblioteki gimnazjalne. Przeciętnie najwięcej lektur przypada na ucznia w gimnazjum (16 woluminów), w szkole podstawowej sześć, w szkole ponadgimnazjalnej 5,75, a w zespole szkół pięć. W dwunastu szkołach wypada od dwóch do trzech lektur na ucznia, ale są też trzy szkoły, w których jest ich ponad 20 na ucznia. We wszystkich typach szkół literatura piękna stanowi główny element księgozbioru bibliotecznego (średnio 11 książek na ucznia). Z tabeli 3 wynika zarazem, że w zasobach bibliotek szkolnych jest wiele tytułów literatury metodycznej (15–21 woluminów na nauczyciela). W siedmiu szkołach na nauczyciela wypada nawet ponad 50 książek z tej dziedziny. Jest też jednak osiem szkół, których księgozbiór nie zawiera żadnej pozycji metodycznej. Najmniejszy dział w bibliotece szkolnej stanowi literatura popularnonaukowa. Na ucznia przypada przeciętnie

² Por. B. Staniów, *Biblioteka szkolna dzisiaj*, Warszawa 2012, s. 34–35.

³ M. Bogacz, O bibliotekach angielskich, skandynawskich i polskich, „Biblioteka w Szkole” 2006, nr 6.

pięć lub sześć książek tego rodzaju, a w szkołach ponadgimnazjalnych siedem. Oprócz pięciu szkół zapewniających uczniowi ponad 20 takich pozycji jest też dziewięć szkół mających tylko dwie książki popularnonaukowe na ucznia, a nawet mniej. Myśląc o książkach składających się na księgozbiór przeciętnej biblioteki szkolnej, trzeba pamiętać, że często są one zniszczone i zaczytane. Ze względów estetycznych nie powinny więc trafiać do młodego czytelnika, ale brak środków finansowych nie pozwala ich wymienić na nowe.

Tabela 4. Średnia liczba zakupionych nowości w latach 2008–2011

Typy szkół	Liczba uczniów	2008/2009				2009/2010				2010/2011			
		książki		zbiory audio-wizualne	prasa	książki		zbiory audio-wizualne	prasa	książki		zbiory audio-wizualne	prasa
		ogółem	na ucz.			ogółem	na ucz.			ogółem	na ucz.		
Podstawowe	392	159	0,41	11	9	138	0,35	9	8	124	0,32	9	7
Gimnazja	301	105	0,35	11	6	139	0,46	11	17	118	0,39	10	7
Ponadgimnazjalne	466	168	0,36	23	16	186	0,40	13	14	190	0,41	4	13
Zespoły Szkół	661	279	0,42	14	12	255	0,39	10	11	317	0,48	14	13
Średnia	455	178	0,39	15	11	180	0,39	11	12	188	0,41	9	10

Niezwykle ważny dla skutecznego działania bibliotek szkolnych jest zakup nowości wydawniczych (zob. tab. 4). Początkującego czytelnika nic tak nie zachęci do lektury jak nowa, pachnąca i kolorowa książka, która sprawi, że w wieku wczesnoszkolnym połknie bakcyła książkowego. Takich książek jest niestety w bibliotekach szkolnych niewiele. Bibliotekarzom trudno jest przekonać młodego czytelnika do szaroburych i zniszczonych egzemplarzy, a wyniki ankiety pokazują niestety, że z roku na rok do szkół podstawowych trafia coraz mniej nowości wydawniczych. Gdańskie biblioteki szkolne kupują średnio w ciągu roku 188 nowych książek. Liczba ta nie oznacza jednak tytułów nowości wydawniczych, gdyż przeciętna biblioteka kupuje zwykle 25–30 egzemplarzy tego samego tytułu. Średnia liczba zakupionych nowości nie odzwierciedla też stanu rzeczywistego. Jest bowiem jedna szkoła, która kupiła w ciągu roku ponad 1400 pozycji wydawniczych, i siedem szkół mających na swym koncie kupno ponad 400 książek, ale jest też osiem szkół, które w ciągu roku nie zakupiły ani jednej książki. Aż 12 placówek gdańskich nie prenumeruje żadnego tytułu prasowego, w jednej szkole zamawia się 57 tytułów, a w 15 szkołach 15–30 tytułów. Jeśli wziąć pod uwagę zadania biblioteki szkolnej, to należałoby oczekiwać zapewnienia jej rocznego budżetu na systematyczne uzupełnianie zbiorów (w przeliczeniu na ucznia na przykład stały procent dotacji oświatowej) oraz na zakup i konserwację sprzętu bibliotecznego (w tym komputerowego). Nauczyciel bibliotekarz powinien mieć realny wpływ na kształt i realizację tego budżetu. Może dzięki

temu zmieniałyby się warunki pracy naszego bibliotekarza szkolnego, nie przypominające tych, w których działa jego duński kolega. Przykładowo duński bibliotekarz szkolny jest zobligowany (15 razy w roku) do uczestnictwa w spotkaniach szkoleniowych organizowanych w Centrum Pedagogicznym, gdzie odbywają się dyskusje na temat szczególnie polecanych tytułów. Centrum raz w tygodniu dostarcza bibliotekom listę najnowszych publikacji, które bibliotekarze mogą zamówić do własnej biblioteki szkolnej⁴. Nie kupowanie nowych książek i prasy jest sprzeczne z *Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z 17 grudnia 2010 roku*, które zawiera istotne uszczegółowienie: „§ 4. 1. Zbiory biblioteki szkolnej obejmują także: 1) podstawy programowe obowiązujące dla danego typu szkoły i etapu edukacyjnego; 2) programy nauczania objęte szkolnym zestawem programów nauczania; 3) podręczniki niezbędne do realizacji szkolnego zestawu programów nauczania; 4) czasopisma metodyczne związane z nauczaniem przedmiotami i prowadzonymi za jęciami. 2. Decyzję o zakupie do zbiorów biblioteki szkolnej podręczników i czasopism metodycznych podejmuje dyrektor szkoły, uwzględniając zapotrzebowanie zgłoszone przez nauczycieli”⁵. Dyrektor jest wprawdzie w świetle tego rozporządzenia odpowiedzialny za zakupy w bibliotece, ale trudno go obwiniać za brak nowości wydawniczych, skoro nie dysponuje odpowiednimi środkami finansowymi.

Tabela 5. Średnia liczba wypożyczeń w latach 2008–2011 (w woluminach)

Typy szkół	Liczba uczniów w roku 2010/2011	2008/2009		2009/2010		2010/2011		
		Uczniowie	Nauczyciele	Uczniowie	Nauczyciele	Uczniowie ogółem	Na ucznia	Nauczyciele
Podstawowe	392	3382	543	3345	567	3124	8,0	537
Gimnazja	301	1847	418	1939	526	1602	5,3	398
Ponadgimnazjalne	466	3485	850	3427	922	3205	6,9	770
Zespoły Szkół	661	4178	859	4773	1111	4236	6,4	1683
Średnia	455	3228	668	3371	782	3042	6,7	847

Kolejny aspekt badań dotyczył czytelnictwa uczniów gdańskich szkół. Badaniem objęto okres trzyletni i na podstawie uzyskanych danych możemy stwierdzić, że czytelnictwo gdańskiej młodzieży maleje tak jak w całym kraju. Liczba wypożyczeń w woluminach w trzech kolejnych latach szkolnych, 2008/2009, 2009/2010, 2010/2011, spada z roku na rok, i to zarówno wśród uczniów, jak i nauczycieli. Prawdopodobnie w odniesieniu do uczniów byłaby ona jeszcze niższa, gdyby nie byli oni niejako zobligowani

⁴ Por. J. Pytel, *Jak działa duńska biblioteka*, „Biblioteka Centrum Informacji” 2009, nr 2, s. 26.

⁵ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 17 grudnia 2010 roku w sprawie podstawowych warunków niezbędnych do realizacji przez szkoły i nauczycieli zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych oraz programów nauczania, „Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej” 2010, nr 6, poz. 23.

do wypożyczania, głównie lektur w bibliotece szkolnej. Spadek czytelnictwa ma też związek z malejącą liczbą uczniów, brakiem zakupu nowości przez wiele bibliotek, jak też z ogólną tendencją osłabienia czytelnictwa. W tym zakresie porównanie z Danią znowu wypada dla nas niekorzystnie. Mianowicie duńskie dziecko wypożycza średnio 42 książki rocznie, a 81% dzieci stale (częściej niż raz w miesiącu) korzysta z biblioteki⁶.

Ankietowani bibliotekarze mieli się też wypowiedzieć na temat stosowanych w bibliotece form promocji książki i czytelnictwa. Wobec ekspansji nowych mediów zadanie to wcale nie należy do łatwych. Ankieta wykazała, że najczęstszymi formami promocji są wystawy nowości wydawniczych, wystawki tematyczne i okolicznościowe (67 respondentów) oraz różnorodne konkursy czytelnicze (również 67). Spośród 92 badanych bibliotek 65 organizuje akcje biblioteczne typu „Cała Polska czyta dzieciom”, „Biblioteka przyjazna dzieciom”, Miesiąc Bibliotek Szkolnych, Światowy Dzień Pluszowego Misia, „Urodziny Kubusia Puchatka”, „Cała szkoła czyta dzieciom”, „Poczytaj mi, przyjacielu”, „Czytamy razem”, Ogólnopolski Tydzień Głośnego Czytania Dzieciom, „Bajkowisko”, „Maraton czytelniczy”, „Książkowa lista przebojów”, Światowy Dzień Książki i Praw Autorskich, „W lustrze książki” oraz lekcje prowadzone metodą booktalkingu. Ciekawą formą promocji literatury są organizowane przy współpracy z filiami biblioteki publicznej spotkania młodych czytelników z pisarzami i innymi twórcami związanymi z produkcją książki (29 respondentów). Inne formy promujące książkę, bibliotekę i czytelnictwo to rozmowy indywidualne z czytelnikiem (25 szkół), gazetki dotyczące na przykład twórczości i życia pisarzy (22 szkoły), lekcje czytelnicze (20 bibliotekarzy), prowadzenie klubu miłośników książki lub klubu przyjaciół biblioteki (14 ankietowanych). Bibliotekarze organizują również dla swoich czytelników wycieczki do innych bibliotek (najczęściej do Biblioteki Gdańskiej Polskiej Akademii Nauk lub Biblioteki Głównej Uniwersytetu Gdańskiego).

Dla młodego pokolenia nowe media mają bardzo istotne znaczenie. Dlatego też stanowią doskonałe narzędzie promocji. Jedenastu ankietowanych wymieniło wśród działań promocyjnych prowadzenie strony internetowej biblioteki, aktualizowanie informacji o zbiorach na stronie szkoły oraz umieszczanie nowości (z krótką recenzją) na stronie WWW szkoły i portalu społecznościowym Facebook. Można uznać, że dzieje się to sporadycznie. Równie sporadycznie biblioteki przygotowują inscenizacje teatralne (w 10 szkołach), organizują sondaże wśród uczniów i nauczycieli na temat zapotrzebowania czytelniczego (8 bibliotek), kiermasze książek (7 bibliotekarzy) i lekcje biblioterapeutyczne (4 osoby).

Przywoływane tu różnorodne formy działalności bibliotek w zakresie popularyzacji czytelnictwa oraz zachęcania uczniów do odwiedzenia biblioteki szkolnej byłyby znacznie

---

⁶ M. Bogacz, dz. cyt.

skuteczniejsze, gdyby zwiększyły się możliwości zakupu nowych, atrakcyjnych tytułów. Ankieta miała też przynieść odpowiedź na pytanie, jakie formy przygotowania uczniów do korzystania z informacji są stosowane w bibliotekach. Na to pytanie odpowiedziało 77 respondentów. Z odpowiedzi wynika, że najpopularniejszą formą są nadal prowadzone, ale już nieobowiązkowe zajęcia z edukacji czytelniczej i medialnej (74 respondentów). Poza tym biblioteki organizują szkolenia biblioteczne dla uczniów klas pierwszych we wrześniu każdego roku szkolnego (11 bibliotek) lub prowadzą konsultacje w wyznaczonych godzinach z zakresu wyszukiwania informacji (9 szkół). Indywidualną pracę z uczniem wymieniło 35 bibliotekarzy. W jej zakresie mieści się wykonywanie prac domowych w czytelni pod kierunkiem bibliotekarza przy wykorzystaniu programów multimedialnych, zbieranie informacji i materiałów w czytelni i bibliotece, przetwarzanie ich przez dzieci i tworzenie własnych prezentacji multimedialnych przedstawianych w trakcie lekcji (9 ankietowanych). Przygotowanie ucznia w bibliotece do zaprezentowania efektów własnej pracy na lekcji nie sprowadza się do wyszukiwania informacji, ale polega też na opracowaniu i wydruku potrzebnych plansz i napisów (7 respondentów). Jedną z form pracy z uczniem jest wdrażanie go do korzystania ze zbiorów bibliotecznych w trakcie przygotowań do konkursów czy olimpiad (6 bibliotekarzy). Dwóch bibliotekarzy wspomniało przy tej okazji o wykorzystaniu tablic interaktywnych i filmów DVD przez uczniów w trakcie lekcji. Jedną z form przygotowania uczniów do korzystania z informacji są też lekcje informatyki i lekcje przedmiotowe z wykorzystaniem Internetu i zbiorów audiowizualnych.

Dyrektorzy szkół, bibliotekarze i nauczyciele przedmiotów humanistycznych mieli też w ramach ankiety wypowiedzieć się na temat przyczyn spadku czytelnictwa wśród uczniów. Ci pierwsi (61 dyrektorów) uznali, że to Internet zabiera uczniom czas, który mogliby poświęcić na czytanie książek. Są jednak zarazem świadomi tego, że spadek czytelnictwa wiąże się z brakiem nowości wydawniczych w bibliotece, a jako decydenci, od których zależy oferta bibliotek, tłumaczą się ograniczonymi środkami na uzupełnianie księgozbioru szkolnego (46 respondentów na 61). Inne przyczyny nieczytania to brak kultury czytelniczej w środowisku rodzinnym i niedocenianie wpływu lektury na rozwój intelektualny dziecka (37 odpowiedzi), zastępowanie czytania lektur streszczeniami (18 respondentów) oraz bezmyślne oglądanie telewizji (9 osób). Zdaniem dyrektorów, u uczniów pojawia się niechęć do wysiłku intelektualnego, dominuje tendencja do zdobywania wiedzy w łatwiejszy i szybszy sposób oraz korzystania z rozrywki mniej skomplikowanej w odbiorze i mniej czasochłonnej (8 osób). Występują też trudności w rozumieniu języka literatury, wynikające z ubóstwa językowego młodzieży. Słabość czytelnictwa dyrektorzy (8 osób) tłumaczą też licznymi dysfunkcjami uczniów utrudniającymi czytanie.

Jako inne powody spadku czytelnictwa dyrektorzy przytaczają: wtórny analfabetyzm, niską motywację do nauki, wpływ czynników zewnętrznych na brak kontaktów z książką (bezrobocie, ubóstwo, rozbite rodziny, brak czasu rodziców), nieświadomość wartości płynących z lektury, brak umiejętności koncentracji i zdolności skupienia się (są to umiejętności coraz słabiej rozwinięte, przybywa dzieci nadpobudliwych). Trzeba też zauważyć, że 14 dyrektorów stwierdziło utrzymywanie się w ich szkole czytelnictwa na tym samym poziomie lub nawet – w dziesięciu szkołach – wzrost.

Odpowiadając na to samo pytanie, bibliotekarze zgadzają się z opinią dyrektorów, że książka przestaje być atrakcyjną formą spędzania wolnego czasu, ponieważ ma konkurencję w postaci mediów i wszechobecnego szumu informacyjnego, w którym żyje młodzież (71 osób). Jako następny powód spadku czytelnictwa wśród uczniów podawana jest reforma oświaty i zmiana podstawy programowej: brak kanonu lektur w klasach od pierwszej do trzeciej szkoły podstawowej, inna formuła matury, zgodnie z którą wypowiedź pisemna odnosi się tylko do fragmentu tekstu, a nie do całego dzieła (63 respondentów). Kształcenie polonistyczne przed reformą z 1999 roku było obietnicą przygody z tekstem, doświadczaniem emocji i tajemnicy ukrytych w lekturze. To wszystko musiało po 1999 roku ustąpić miejsca odkrywaniu prawdy już rozpoznanej i ujawnianej w sytuacji egzaminacyjnej⁷. „Przypis, „Znamienna wydaje się tu opinia nauczyciela akademickiego z Uniwersytetu Jagiellońskiego, który stwierdza: „Jeśli wciąż szukamy przyczyn kolosalnej – osobiwej w skali europejskiej – polskiej zapaści (a wśród uczniów nawet odmowy) czytania, to głównej z nich należy upatrywać w szkolnej obróbce dzieł literackich. Skoro egzamin [...] polega na rozpoznaniu intencji autora testów, to przygoda czytania staje się zbędna”⁸.

Bibliotekarze – tak jak dyrektorzy – zauważają brak nawyków czytelniczych ukształtowanych w domu (61 osób) i nadmiar dodatkowych zajęć u uczniów (23 osoby). Jako przyczynę podają też łatwy dostęp do streszczeń i opracowań lektur w sieci oraz do ich ekranizacji (42 respondentów). Zdecydowany spadek zakupu nowych książek, szczególnie kontynuacji serii poszukiwanych przez uczniów (32 wskazania), negatywnie wpływa na aktywność czytelniczą młodych ludzi, którzy nie mogą znaleźć w bibliotece szkolnej pożądaných tytułów. Kilku ankietowanych bibliotekarzy stwierdziło wzrost czytelnictwa, który był wynikiem zakupu nowości wydawniczych oraz zwiększenia się liczby najmłodszych uczniów w klasach od pierwszej do trzeciej, będących bardzo aktywnymi czytelnikami. Niemal wszyscy nauczyciele humaniści podkreślali kwestię rozmijania się poziomu lektur z wiekiem i zainteresowaniem uczniów. Pokolenie dzieci posługujących się od przedszkola telefonem komórkowym i komputerem usiłuje się zainteresować

---

⁷ W. Bobiński, *Już nigdy nie będzie takiego przedmiotu*, „Tygodnik Powszechny” 2012, nr 50.

⁸ Tamże.

lekturami swoich rodziców czy nawet dziadków. Młodzież, która spotyka się z rozpadem rodziny, załamaniem systemu wartości, przemocą, zamiast dyskutować z nauczycielami o tych problemach ukazanych w literaturze, zostaje zmuszona do czytania lektur, po które niechętnie sięgnęliby z własnej woli dorośli. Poloniści jako powody nieczytania wymieniali także nieumiejętność koncentracji uwagi i czytania ze zrozumieniem, a także trudności w formułowaniu myśli. Nie bez znaczenia jest w tej sprawie również opinia uczniów o maturze z języka polskiego jako dość łatwym egzaminie, niewymagającym gruntownej znajomości lektur. Ponadto wraz z odejściem od klasycznego modelu kształcenia, którego odbiorcy musieli znać wielkie dzieła literatury i sztuki, nieczytanie przestało być czymś wstydliwym.

W ostatnim pytaniu nauczyciele wyrazili swoje oczekiwania wobec nowoczesnej biblioteki szkolnej. Główny postulat (zgłoszony przez 67 pedagogów) dotyczył jakości księgozbioru, szerokiego wachlarza atrakcyjnych nowości, obejmujących zarówno literaturę piękną, jak i książki metodyczne do poszczególnych przedmiotów, słowniki, albumy i encyklopedie tematyczne. Uznano, że w bibliotece powinny się również znaleźć książki w formie elektronicznej jako pomoc dla uczniów dyslektycznych (56 osób), filmy i programy multimedialne (45 nauczycieli). Większość nauczycieli (60) widzi potrzebę funkcjonowania w szkole nowoczesnego, multimedialnego centrum informacji, które ma do zaoferowania skomputeryzowane zbiory i stosowną pomoc bibliotekarza wspierającego poszukiwania czytelnika. Biblioteka powinna być naturalnym sprzymierzeńcem nauczycieli w realizacji podstawy programowej (20 respondentów), powinna też pełnić funkcje centrum informacji o wydarzeniach kulturalnych w kraju i regionie. Jako niezbędny traktowany jest dostęp do aktualnie wydawanej literatury pedagogicznej (książek czasopism).

Na podstawie analizy zakupu nowości w kolejnych latach można zauważyć, że sytuacja bibliotek szkolnych niestety się pogarsza. Mają na to wpływ permanentne oszczędności, które niekiedy idą w parze z niedocenianiem roli bibliotek szkolnych przez władze samorządowe. Te powiązania najlepiej obrazuje stwierdzenie Bogumiły Staniów z Instytutu Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego: „Śmiało można powiedzieć – jaki właściciel, taka szkoła, jaka szkoła – taka biblioteka”⁹.

Powszechna wiedza o spadku czytelnictwa w Polsce, poparta badaniami Biblioteki Narodowej, pozwala wskazać na rolę szkoły i biblioteki szkolnej w tym procesie. Znamienne są stwierdzenia z tekstu *Wylączeni z kultury pisma. Komentarz do badań społecznego zasięgu książki* opracowanego przez doktora Romana Chymkowskiego: „Badania socjologiczne dowodzą, że instytucją o pierwszorzędym znaczeniu dla kształtowania postaw lekturowych jest szkoła. To w szkole wpajane są zarówno

⁹ <http://biblioteka.oeizk.waw.pl/konferencyjne/staniow.pdf>. Stan z dnia 16 grudnia 2012 roku.

najbardziej elementarne kompetencje czytelnicze, jak i pozostające nieraz na całe życie hierarchie dzieł literackich czy autorów. [...] Szkoła, przekazując wiedzę o tekstach, które należy znać, ustanawia kod służący budowaniu i podtrzymywaniu podwójnej więzi – w przestrzeni społecznej i w czasie”¹⁰. Biblioteka szkolna powinna więc być najbardziej zadbaną placówką kulturalną i oświatową, dla większości uczniów bowiem jest jedyną łatwo dostępną instytucją o wielkim zasięgu, inicjującą ich kompetencje czytelnicze.

Program badawczy PISA, porównujący kompetencje piętnastoletnich uczniów z 70 krajów, stwierdza bezpośredni związek między czytaniem a osiągnięciami edukacyjnymi. Ostatnia edycja badań, której wyniki ogłoszono w grudniu 2010 roku, została uzupełniona raportem *Learning to Learn* (Uczyć się uczenia), z którego wynika, że uczniowie czytający dużo i dla przyjemności po prostu lepiej się uczą, a różnice sięgają nawet 50–70 punktów (przy łącznej liczbie przekraczającej 500 punktów składających się na ocenę). Polscy gimnazjaliści uzyskali bardzo dobry wynik 500 punktów, a różnica między dziećmi czytającymi dużo i mało wynosiła 50 punktów. Co ciekawe, aż 50% polskich gimnazjalistów zakwalifikowało się do dwóch najwyższych kategorii intensywności czytelniczej, dzięki czemu stanęli w jednym szeregu z młodymi Finami, Węgrami, Austriakami i Norwegami. Należy pamiętać, że na te wyniki złożyła się praca szkoły, w tym biblioteki szkolnej.

Niepokojące w tym kontekście są pomysły łączenia bibliotek szkolnych i publicznych, co w konsekwencji doprowadzi do likwidacji jednej z placówek. Chodzi o łączenie bibliotek szkolnych z publicznymi lub całkowite przejęcie bibliotek na terenie szkół przez biblioteki publiczne. Argumentem przemawiającym przeciwko temu są nie tylko ewidentne ograniczenia prawne, ale także bezpieczeństwo uczniów, za które w czasie ich pobytu szkole odpowiada dyrektor i nauczyciele.

Polska potrzebuje programu promocji czytelnictwa na poziomie przedszkolnym i szkolnym rozpisanego na miarę programu „Biblioteka+”. Jego skuteczność wymaga kampanii społecznej uświadamiającej politykom, decydentom i rodzicom, jak ważna dla rozwoju krytycznego i twórczego myślenia jest umiejętność czytania ze zrozumieniem i wysławiania się.

---

¹⁰ <http://www.bn.org.pl/download/document/1297852774.pdf>. Stan z dnia 16 grudnia 2012 roku.

MATERIAŁY
TOWARZYSZĄCE

*mgr Halina Gorzynik-Wójtewicz
Wydział Informacyjno-Bibliograficzny, PBW w Gdańsku*

Działania bibliotekarzy szkolnych na rzecz edukacji, wychowania i rozwoju osobowego ucznia – zestawienie bibliograficzne za lata 2000 – 2011

Zestawienie bibliograficzne w wyborze za lata 2000 - 2011 zostało sporządzone w oparciu o zbiory Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Gdańsku.

Opis bibliograficzny poszczególnych pozycji wykonano głównie na podstawie źródeł informacji pośredniej: baz komputerowych KAT i NOWA. Jest on zgodny z obowiązującymi normami PN - 82 / N - 01152.01: *Opis bibliograficzny. Książki* oraz PN - 97 / N - 01152 - 2: *Opis bibliograficzny. Wydawnictwa ciągłe*. Zestawienie podzielone jest na dwie części: wydawnictwa zwarte i wydawnictwa ciągłe. W ich obrębie publikacje uszeregowano alfabetycznie.

wydawnictwa zwarte:

ANDRZEJEWSKA, Jadwiga

Edukacja czytelnicza i medialna : tablice dydaktyczne dla szkół ponadpodstawowych / Jadwiga Andrzejewska. - Warszawa : SBP, 2006. - ISBN 83-89316-63-3

ANTCZAK, Mariola

Rola bibliotek i bibliotekarzy szkolnych w edukacji społeczeństwa informacyjnego na tle przeobrażeń oświatowych w Polsce w latach 1989-2007 / Mariola Antczak. - Łódź : UŁ, 2010. - ISBN 978-83-7525-381-8

ANTCZAK, Mariola

Techniki dramy w teorii i praktyce nie tylko dla nauczycieli bibliotekarzy / Mariola Antczak. - Warszawa : Sukurs, 2004. - ISBN 83-904579-8-7

BATOROWSKA, Hanna, KAMIŃSKA-CZUBAŁA, Barbara

Szkolne centrum informacji / Hanna Batorowska, Barbara Kamińska-Czubała. - Kraków : Wydaw. Zakonu Pijarów, 2002. - ISBN 83-7629-102-9

BORECKA, Irena, WONTOROWSKA-ROTER Sylwia

Biblioterapia w edukacji dziecka niepełnosprawnego intelektualnie : materiały dydaktyczne dla nauczycieli i bibliotekarzy / Irena Borecka, Sylwia Wontorowska-Roter. - Wałbrzych : UNUS, 2003. - ISBN 83-89520-02-8

DIAGNOSTYKA i terapeutyczna funkcja biblioteki szkolnej : materiały konferencji Wrocław, 25-26 września 2003 r. / red. Stefan Kubów. - Wrocław : Dolnośl. Szk. Wyższa Eduk. Tow. Wiedzy Powszechnej, 2003. - ISBN 83-89518-05-8

DRZEWIECKI, Marcin

Edukacja biblioteczna i informacyjna w polskich szkołach / Marcin Drzewiecki. - Warszawa : SBP, 2005. - ISBN 83-89316-37-4

KSIĄŻKA i biblioteka w środowisku edukacyjnym : praca zbiorowa / red. Elżbieta Barbara Zybert. - Warszawa : Stow. Bibliotekarzy Pol., 2002. - ISBN 83-87629-76-6

MIĘDZY dzieciństwem a dorosłością : młodzież w bibliotece / red. Anna Maria Krajewska. - Warszawa : SBJP, 2012. - ISBN 978-83-614-6466-2

„**NAUCZANIE** ku przyszłości” w szkolnym centrum informacji : praca zbiorowa / red. Halina Kosętka, Hanna Batorowska, Barbara Kamińska-Czubała. - Kraków : Wydaw. Zakonu Pijarów, 2002. - ISBN 83-7629-101-0

PAPIERSKA, Wiesława, TOMKIEWICZ, Barbara

Edukacja czytelnicza i medialna : poradnik dla nauczycieli bibliotekarzy / Wiesława Papierska, Barbara Tomkiewicz. - Warszawa : Sukurs, 2000. - ISBN 83-904529-4-4

PIETRZAK, Małgorzata

Między tekstem a czytelnikiem : żywe słowo w bibliotece - tradycja i współczesność / Małgorzata Pietrzak. - Toruń : Akapit, 2012. - ISBN 978-83-89163-93-6

STANIÓW, Bogumiła

Biblioteka szkolna dzisiaj / Bogumiła Staniów. - Warszawa : Stow. Bibliotekarzy Pol., 2012. - ISBN 978-83-61464-65-5

artykuły z wydawnictw szkolnych:

AKTYWIZUJĄCE metody nauczania w pracy bibliotekarza szkolnego [literatura w wyborze] / Krystyna Wyrębek // *Biblioteka w Szkole*. - 2001, nr 6, s. 13

BIBLIOTEKA szkolna w społeczeństwie informacyjnym : refleksje, co najmniej, dyskusyjne / Marcin Drzewiecki // *Poradnik Bibliotekarza*. - 2001, nr 5, s. 7-8

BIBLIOTEKA szkolna w procesie edukacji medialnej i czytelniczej / Józef Szocki // *Poradnik Bibliotekarza*. - 2001, nr 10, s. 7-10

BIBLIOGRAFIA załącznikowa w pracach dyplomowych uczniów / Anna Kwiatkowska // *Biblioteka w Szkole*. - 2003, nr 11, s. 6-7

BIBLIOTEKA może wspierać naukę języków obcych / Maria Świątła-Komisarczyk // *Biblioteka w Szkole*. - 2004, nr 3, s. 7

BIBLIOTEKA szkolna wsparciem doradztwa zawodowego / Małgorzata Solecka-Koplin // *Biblioteka w Szkole*. - 2012, nr 11, s.5-8

BIBLIOTEKA dla najmłodszych uczniów / Urszula Juhanowicz, Anna Kontkiewicz // *Biblioteka*. - 2010, nr 4, s. 4-11

BIBLIOTEKA szkoły specjalnej miejscem rewalidacji i wyrównywania szans edukacyjnych / Maria Wałach // *Poradnik Bibliotekarza*. - 2006, n 6, s. 7-12

BIBLIOTEKA w szkole muzycznej / Beata Wyszowska // *Poradnik Bibliotekarza*. - 2006, nr 4, s. 6-8

BIBLIOTEKI szkolne i publiczne wobec zjawiska wykluczenia edukacyjnego / Marcin Drzewiecki // *Bibliotekarz*. - 2008, nr 12, s. 5-7

BIBLIOTERAPIA / Mariola Świerczyńska // *Biblioteka w Szkole*. - 2008, nr 12, s. 13-15

BIBLIOTEKA i bibliotekarz w szkole / Magdalena Krawczonek // *Dyrektor Szkoły*. - 2006, nr 12, s. 22-23

BIBLIOTEKA szkolna a integracja społeczna uczniów niepełnosprawnych w szkołach masowych / Urszula Zięba // *Szkoła Specjalna*. - 2008, nr 4, s. 286-292, bibliografia

BIBLIOTEKI szkolne wobec e-wykluczenia / Tomasz Kruszewski // *Wychowanie na co Dzień*. - 2009, nr 4-5, s. 24-26

BIBLIOTEKI szkolne i nauczyciele bibliotekarze w oczach nauczycieli przedmiotowych / Bogumiła Staniów // *Biblioteka w Szkole*. - 2008, nr 7-8, s. 3-6

DZIAŁANIA biblioteki szkolnej na rzecz społeczności lokalnej / Bożena Belzyt // *Między nami bibliotekarzami*. - 2004, nr 1, s. 38-40

DZIECKO dyslektyczne z zaniżoną samoocena w bibliotece szkolnej / Emilia Wyględowska // *Biblioteka w Szkole*. - 2009, nr 5, s. 8-10

CO się na tej wsi porobiło...? / Renata Okoń // *Biblioteka w Szkole*. - 2005, nr 6, s. 15-17

COMENIUS w bibliotece szkolnej / Grażyna Nawrocka // *Biblioteka w Szkole*. - 2008, nr 3, s. 8-9

CZASOPISMA internetowe dla dzieci / Beata Loch // *Biblioteka w Szkole*. - 2007, nr 11, s. 15

CZY umiesz korzystać z książki popularno-naukowej z indeksem? / Bożena Ślusarska // *Biblioteka w Szkole*. - 2006, nr 11, s. 23

CZYTELNICTWO czasopism wśród młodzieży szkół średnich / Elżbieta Pachocińska // *Nowe w Szkole*. - 2002, nr 1, s. 11-16

eTWINNING w multimedialnym centrum informacji / Bożena Boryczka // *Biblioteka w Szkole*. - 2008, nr 10. - Dodatek: Biblioteka Centrum Informacji. - 2008, nr 2, s. 1-2

FILOZOFOWANIE z dziećmi / Berenika Biały // *Biblioteka w Szkole*. - 2007, nr 10, s. 13

FORMY pracy pedagogicznej w bibliotece szkolnej / Teresa Szyszko // *Biblioteka w Szkole*. - 2001, nr 5, s. 10

MODNY „Pan Tadeusz” czyli żeby te książki zbłądziły pod strzechy / Grażyna Kasproicz, Monika Piątkowska // *Biblioteka w Szkole*. - 2005, nr 9, s. 59-60

„MOJE miasto i region są piękne” / Wiesława Radosz, Mieczysława Kuleszyńska, Grażyna Stachurska // *Wychowawca*. - 2002, nr 4, s. 29

MYŚLĘ, więc czytam. Scenariusz imprezy poświęconej czytaniu / Anna Zeler // *Biblioteka w Szkole*. - 2006, nr 9, s. 14

NAUCZ się upominać o swoje prawa, ale pamiętaj, że inni też je mają / Urszula Karczewska, Iwona Peplińska // *Biblioteka w Szkole*. - 2007, nr 1, s. 11

NAUCZYCIEL bibliotekarz jak psycholog / Grażyna Petruczynik // *Biblioteka w Szkole*. - 2011, nr 12, s. 5-7

MARKETING w bibliotece szkolnej / Maria Klimuk, Hanna Trybińska // *Biblioteka w Szkole*. - 2003, nr 6, s. 20-21, bibliografia

MÓJ przyjaciel miś / Danuta Trzcińska, Zofia Słaba // *Poradnik Bibliotekarza*. - 2002, nr 10, s. 29-31

KOMPUTER pomaga w pracy i nauce. Scenariusz zajęć zintegrowanych dla klasy III : w bibliotece szkolnej / Dorota Strenkowska, Joanna Wiaksa // *Wszystko dla Szkoły*. - 2003, nr 5, s. 18-19

KOREPETYCJE w bibliotece szkolnej / Jolanta Wawoczny // *Biblioteka w Szkole*. - 2002, nr 2, s. 7

JAK czytać efektywnie? / Jadwiga Woźniak // *Biblioteka w Szkole*. - 2004, nr 5, s. 11-13

JAK funkcjonuje biblioteka w szkole specjalnej / Grażyna Modrzewska // *Między nami bibliotekarzami*. - 2004, nr 3, s.52-54

HIGIENA pracy umysłowej / Dorota Filipek // *Biblioteka w Szkole*. - 2007, nr 11, s. 17

O stawaniu się czytelnikiem – słów kilka / Edyta Dobek // *Meritum*. - 2008, nr 2, s. 75-76

O śmierci i przemijaniu – bez patosu / Elżbieta Maszner, Elżbieta Książek // *Biblioteka w Szkole*. - 2004, nr 9, s. 19-21

„PATRZĘ na starą fotografię...”, czyli edukacja regionalna w pracy biblioteki szkolnej / Katarzyna Olzacka // *Biblioteka w Szkole*. - 2000, nr 11, s. 10

POCZĄTKUJĄCY fotograf / Remigiusz Kutyla // *Biblioteka w Szkole*. - 2009 , nr 4, s. 12-14

POLSKIE nagrody literackie jako promocja czytelnictwa wśród młodzieży / Kamil Kościelniak // *Poradnik Bibliotekarza*. - 2012, nr 4, s. 6-8

POMÓŻMY maturzystom / Iwona Muraszko // *Biblioteka w Szkole*. - 2006, nr 2, s. 12-13

POMÓŻMY otworzyć im drzwi do świata wyobraźni / Beata Krokocka // *Biblioteka w Szkole*. - 2001, nr 11, s.5

POPULARYZACJA poezji w bibliotece szkolnej / Irena Iwanicka // *Biblioteka w Szkole*. - 2003, nr 1, s.16

POSZUKIWANIE informacji w encyklopediach (konspekt zajęć) / Elżbiet Ambroź // *Biblioteka w Szkole*. - 2001, nr 3, s. 8

POTRZEBY osób wymagających szczególnej pomocy i możliwości ich realizacji w bibliotece szkolnej / Renata Aleksandrowicz // *Biblioteka w Szkole*. - 2004, nr 5, s. 2-5

POZNAJ swoje imię. Scenariusz poświęcony naszym imionom / Barbara Jachimczak // *Biblioteka w Szkole*. - 2004, nr 9, s. 18-19

POZNAJEMY impresjonistów z Wikispaces i Wikipedią // *Biblioteka w Szkole.* – 2007, nr 4, s. 15

POZNAJEMY historię kina / Adam Lubos // *Biblioteka w Szkole.* – 2001, nr 11, s. 9

PRACA z czytelnikiem niesłyszącym / Marta Deńca // *Biblioteka w Szkole.* – 2008, nr 1, s. 17-18

PROMOCJA zdrowotna: nowe zadania edukacyjne dla bibliotek szkolnych / Barbara Mauer-Górska // *Kwartalnik Pedagogiczny.* – 2008, nr 1, s. 167-178

PRZYGOTOWANIE czytelnicze i informacyjne w szkołach specjalnych / Elżbieta Pliszka, Beata Odalanowska-Tchórzko // *Szkoła Specjalna.* – 2000, nr 5, s. 268-272

PRZYRODA w bibliotece szkolnej / Grażyna Nowakowska, Sylwia Klój // *Biologia w Szkole.* – 2004, nr 4, s. 41-45

RADIO w szkole / Mirosława Szamoto-Łądziela, Władysław Szwejer // *Biblioteka w Szkole.* – 2007, nr 10, s. 10-11

REGIONALIA w bibliotece szkolnej (o nieefektywnych formach pracy słów kilka) / Janina Kubiak // *Biblioteka w Szkole.* – 2001, nr 4, s. 14

ROLA biblioteki szkolnej w przygotowaniu uczniów do matury z języka polskiego / Krystyna Warchala // *Biblioteka w Szkole.* – 2001, nr 10 s. 10-11

ROZRYWKI umysłowe / Czesława Wydrzyńska // *Biblioteka w Szkole.* – 2008, nr 1, s. 14

ROZWIJAMY sprawność ortograficzną przy wykorzystaniu programu MC World i „Słownika poprawnej polszczyzny” / Wiesław Bielawski // *Biblioteka w Szkole.* – 2004, nr 9, s. 17

SPOTKANIA autorskie jako dobra forma rozbudzania zainteresowań czytelniczych młodzieży / Małgorzata Augustyniak, Beata Pawlak // *Biblioteka w Szkole.* – 2007, nr 2, s. 13-14

SPOTKANIA autorskie – życie kulturalne szkoły w bibliotece / Danuta Stacharska // *Biblioteka w Szkole.* – 2007, nr 11, s. 6-7

SPOTKANIE z książką w bibliotece szkolnej / Ewa Joanna Łapińska // *Wszystko dla Szkoły.* – 2004, nr 12, s. 13-14

SPOTKANIE z muzyką Mozarta / Ewa Kołodziejczyk, Małgorzata Łopuszańska-Ratyna // *Biblioteka w Szkole.* – 2006, nr 6, s. 12-14

SZKOLNA biblioteka z domem dziecka / Jolanta Maj // *Nowe w Szkole.* – 2004, nr 6, s. 15

SZYBKIE wyszukiwanie informacji w katalogu komputerowym / Grażyna Sadura // *Biblioteka w Szkole.* – 2004, nr 5, s. 15

UDZIAŁ bibliotekarza szkolnego w edukacji czytelniczej medialnej / Jadwiga Andrzejewska // *Biblioteka w Szkole.* – 2000, nr 2, s.1-2

UCZEŃ z zespołem nadpobudliwości psychoruchowej w bibliotece szkolnej / Iwona Kołodziejczyk // *Biblioteka w Szkole.* – 2005, nr 11, s. 4-6

W świecie lektur / Aldona Dawidziak, Mariola Nogaj-Gorzyńska // *Biblioteka w Szkole*. - 2005, nr 5, s. 14

WARSZTATY ekologiczne w bibliotece szkolnej / Małgorzata Ohirko // *Biblioteka w Szkole*. - 2009, nr 9, s. 10-11

WPŁYW działalności biblioteki na stan czytelnictwa w szkole / Maria Chachuła // *Biblioteka w Szkole*. - 2008, nr 5, s. 13-14

WSPÓŁPRACA biblioteki szkolnej z nauczycielami / Romana Stąsiek // *Biblioteka w Szkole*. - 2004, nr 9, s. 10-11

WYKORZYSTANIE arkusza kalkulacyjnego w bibliotece szkolnej / Elżbieta Pliszka. - *Biblioteka w Szkole*. - 2001, nr 9, s. 11

WYSZUKIWANIE informacji na różnych nośnikach / Grażyna Sadura // *Biblioteka w Szkole*. - 2004, nr 5, s. 14

Z baśnią i legendą przez Polskę - wystawa w bibliotece szkolnej / Lidia Laskowska, Iwona Witkowska // *Biblioteka w Szkole*. - 2000, nr 2, s. 16

MATERIAŁY
PODSUMOWUJĄCE

mgr Jolanta Kąkol
Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Gdańsku

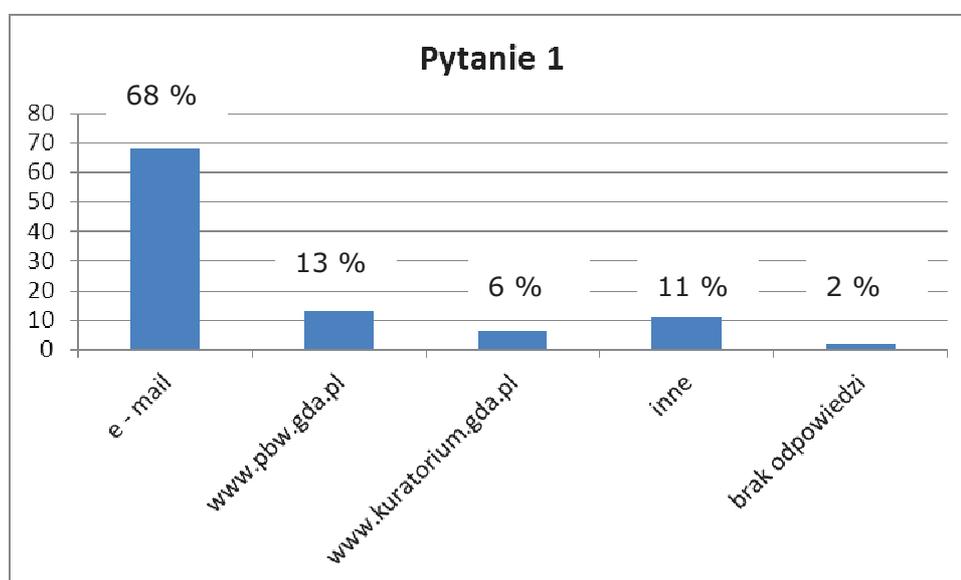
Działania bibliotekarzy szkolnych na rzecz edukacji, wychowania i rozwoju osobowego ucznia - opracowanie ankiety ewaluacyjnej X sesji metodycznej.

W X sesji metodycznej, organizowanej w Pedagogicznej Bibliotece Wojewódzkiej w Gdańsku, wzięło udział 140 uczestników – bibliotekarzy, nauczycieli oraz przedstawicieli środowisk oświatowych.

Badania ewaluacyjne i diagnoza potrzeb środowiska oświatowego stanowią istotny element w planowaniu działalności edukacyjnej i szkoleniowej PBW w Gdańsku, dlatego też corocznie na potrzeby sesji metodycznej opracowywany jest kwestionariusz ankiety. Uczestnikom sesji metodycznej, organizowanej w lutym 2013 roku, wręczono 103 ankiety, z tej sumy do organizatorów wróciło 53 wypełnionych kwestionariuszy ankiet, co stanowi 51 %. W ankiecie zadano respondentom pięć pytań – pytania i analizę odpowiedzi przedstawiam poniżej:

Pytanie 1.

Informację o X sesji metodycznej uzyskała Pani/Pan:

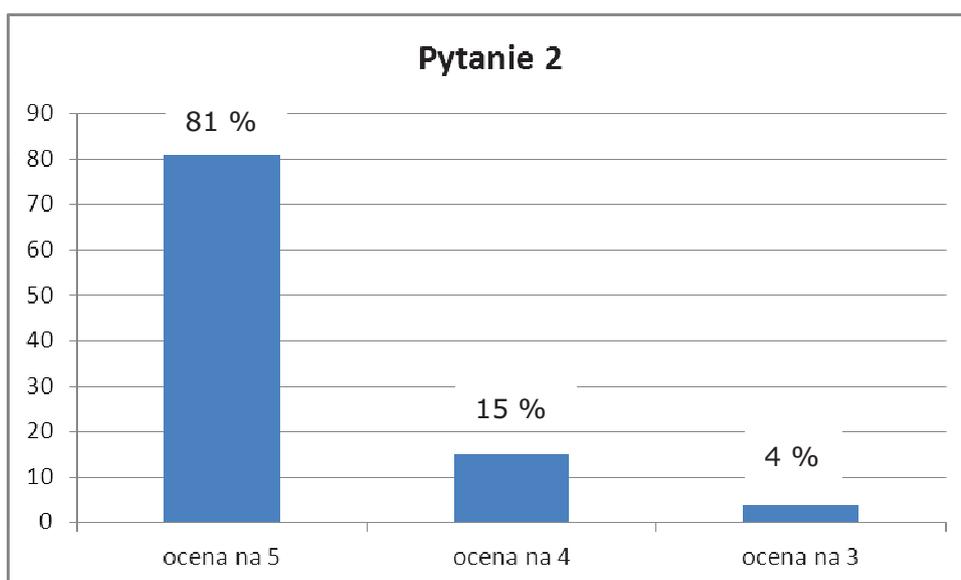

W pierwszym pytaniu ankietowani udzielali odpowiedzi na temat źródeł informacji o sesji metodycznej. Większość respondentów (68%) uzyskała informacje drogą mailową – poprzez zaproszenia wysyłane z Wydziału Promocji i Współpracy ze Środowiskiem do szkół. Siedem osób (13%) przeczytało o sesji przeglądając stronę internetową Biblioteki.

Ponad 1/10 (11%) badanych podała inne źródła: od znajomych, poprzez Towarzystwo Nauczycieli Bibliotekarzy Szkół Polskich, od pracownika PBW, na spotkaniu warsztatowym w Bibliotece. O sesji na stronie internetowej Kuratorium Oświaty w Gdańsku przeczytało 3 uczestników sesji (6%), jedna osoba nie udzieliła odpowiedzi na to pytanie.

Pytanie 2.

Czy dzisiejsza konferencja spełniła Pani/ Pana oczekiwania?

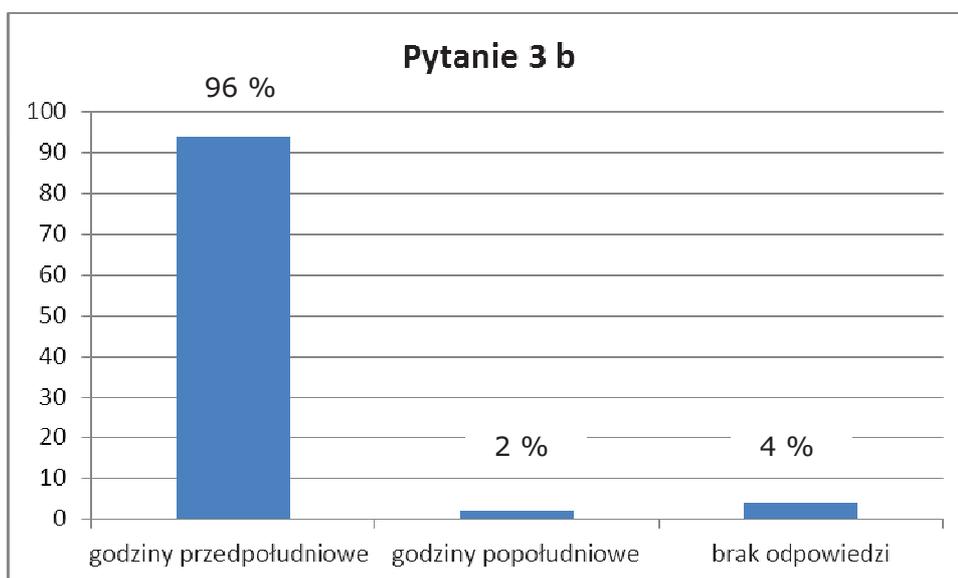
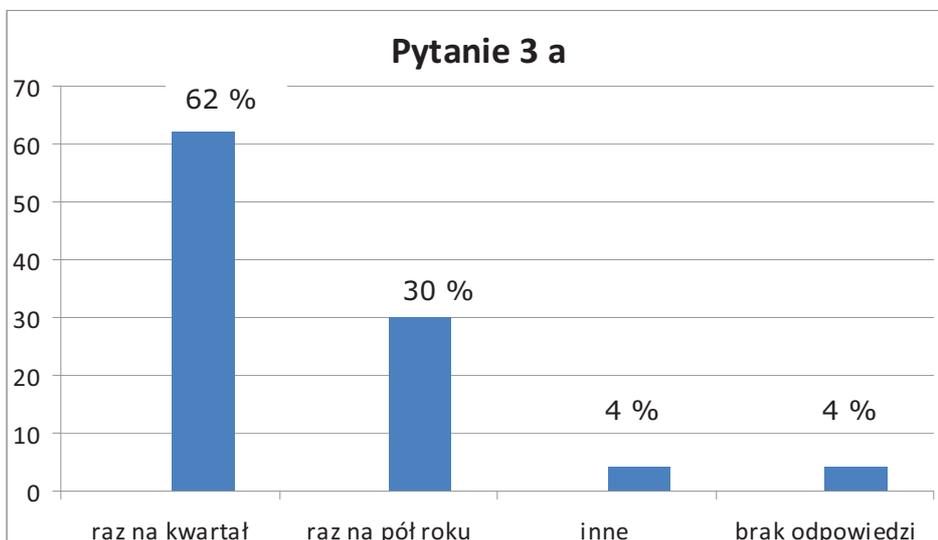
W odpowiedzi na drugie pytanie uczestnicy sesji metodycznej wskazywali właściwą ocenę sesji (w skali od 1 do 5) w zakresie przygotowania wydarzenia względem swoich oczekiwań. Przeważająca ilość (81%) badanych bardzo dobrze oceniła sesję, dla ośmiu osób (15%) sesja była przygotowana na poziomie dobrym, a tylko dwie osoby (4%) oceniły sesję jako dostatecznie odpowiadająca im potrzebom.

Pytanie 3.

Jak często jest Pani/Pan skłonna/y uczestniczyć w spotkaniach organizowanych w PBW w Gdańsku?

Jeśli chodzi o częstotliwość korzystania z oferty spotkań metodycznych, organizowanych w przyszłości w Bibliotece, to respondenci w większości (62%) odpowiedzieli, że raz na trzy miesiące mogą odwiedzać w takim celu PBW w Gdańsku. Raz na pół roku z oferty metodycznej będzie mogło korzystać szesnaście osób

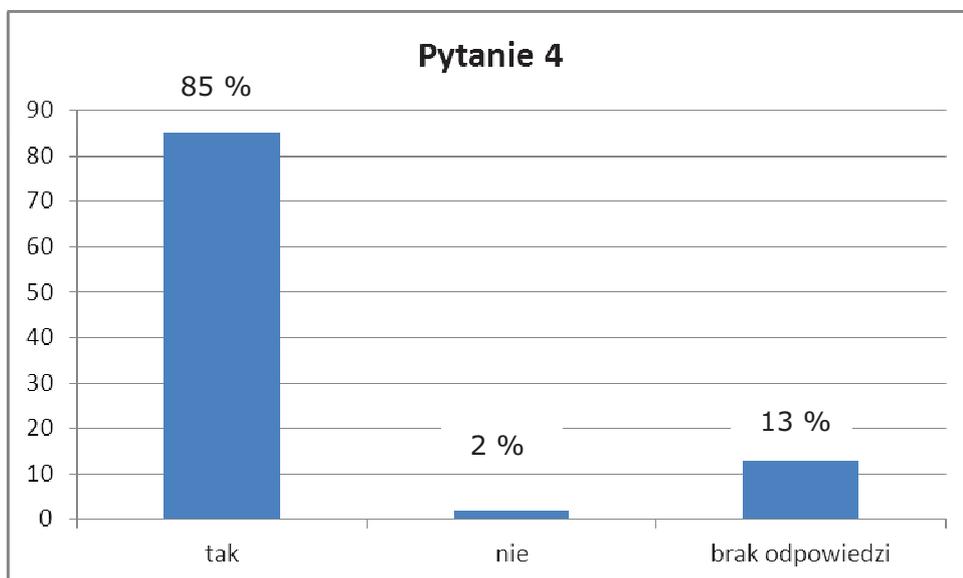
(30%), jedna osoba deklarowała udział raz w miesiącu, a jedna „w miarę możliwości” (4%).

W tegorocznej ankiecie po raz pierwszy zapytano o to, jaka pora dnia – godziny przedpołudniowe lub godziny popołudniowe – odpowiada badanym, by mogli uczestniczyć w spotkaniach na terenie Biblioteki. Prawie wszyscy uczestnicy sesji (94%) odpowiedzieli, że pasują im godziny przedpołudniowe, natomiast tylko jednej osobie (2%) odpowiadały godziny popołudniowe.

Pytanie 4.

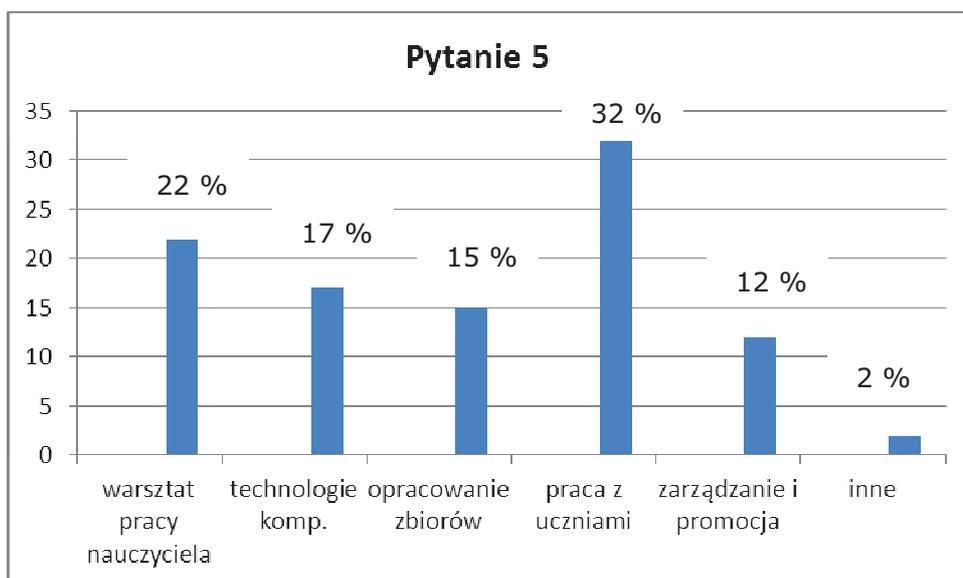
Czy chciałaby Pani/Pan w przyszłości korzystać z pomocy metodycznej oferowanej w PBW w Gdańsku nauczycielom bibliotekarzom?

Uczestnicy sesji w większości (85%) zaznaczyli, że w przyszłości chcieliby korzystać z pomocy metodycznej, udzielanej w Pedagogicznej Bibliotece w Gdańsku. Tylko jedna osoba nie była zainteresowana pomocą metodyczną. 13% uczestników nie udzieliło odpowiedzi.

Pytanie 5.

Proszę podać tematykę spotkań metodycznych, które interesowałyby Panią/Pana w przyszłości:

W ostatnim pytaniu ankiety uczestnicy określali tematykę spotkań, w która ich interesuje w pracy zawodowej. Na to pytanie nie udzieliło odpowiedzi aż 12 uczestników sesji metodycznej (23%), natomiast 41 osób (77%) przedstawiło następujące tematy spotkań:

Warsztat pracy nauczyciela:

Warsztaty biblioterapeutyczne x 2

Dobór literatury dziecięcej i młodzieżowej w bibliotece szkolnej

Biblioteki cyfrowe x 2

Zasady tworzenia bibliografii załącznikowej dla maturzystów

Kształtowanie kompetencji informacyjnych u uczniów

Wdrażanie nowej podstawy programowej

Biblioteka jako pracownia informacyjno – medialna

Nowoczesne technologie komputerowe:

Nowoczesne nośniki informacji w bibliotece szkolnej

Komputerowe programy biblioteczne np. MOL x 3

Warsztaty na temat pracy z uczniem dotyczące umiejętności tworzenia, selekcjonowania i stosowania wiedzy komputerowej

Zastosowanie programów komputerowych

Tworzenie stron internetowych

Opracowanie zbiorów:

Opracowanie zbiorów specjalnych x 3

Opracowanie zbiorów multimedialnych

Opracowanie zbiorów – trudne przypadki

Sposób prowadzenia ewidencji zbiorów specjalistycznych typu raporty itp.

Formy i metody pracy z uczniami:

Formy zachęcania gimnazjalistów do czytania x 2

Formy i metody pracy z najmłodszym czytelnikiem

Praca z uczniem trudnym

Nowoczesne metody w pracy nauczyciela bibliotekarza

Warsztaty na temat twórczego myślenia

Mediacja i negocjacja w bibliotece szkolnej

Formy i metody aktywizujące uczniów x 2

Praca z uczniem zdolnym w szkole ponadgimnazjalnej

Praca z młodzieżą w szkołach zawodowych

Projekt gimnazjalny

Regionalizm w bibliotekach szkolnych

Zarządzanie i promocja:

Ewaluacja biblioteki szkolnej x 2

Promocja biblioteki

Metoda projektów i pozyskiwanie grantów

Pozyskiwanie środków finansowych na zakup nowości

Inne:

Wszelkie zajęcia warsztatowe

PODSUMOWANIE.

Wyniki ankiety wskazują na potrzebę wsparcia nauczycieli bibliotekarzy w zakresie doskonalenia zawodowego. Większość uczestników sesji zadeklarowało chęć uczestnictwa w spotkaniach metodycznych w Pedagogicznej Bibliotece Wojewódzkiej w Gdańsku. Sesja metodyczna, w której brali udział spełniła ich oczekiwania, a w przyszłości chcieliby brać udział w podobnych formach kształcenia częściej niż raz na pół roku, organizowanych głównie w godzinach przedpołudniowych.

Ankietowani otrzymali informacje o organizowanej sesji drogą mailową poprzez zaproszenia wysyłane do szkół z Biblioteki oraz przeczytali o możliwości wzięcia udziału w sesji na stronie internetowej placówki.

Tematyka spotkań w Pedagogicznej Bibliotece Wojewódzkiej w Gdańsku, którą zaproponowali nauczyciele bibliotekarze w ankiecie, dotyczyła głównie form i metod w pracy z uczniami, pogłębiania wiadomości w zakresie technologii komputerowych oraz zdobywania umiejętności w rozwijaniu warsztatu pracy nauczyciela.